

Xalq qəzeti

Xalqın qəzeti!

№ 65 (30759) 5 aprel 2025-ci il, şənbə

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

1919-cu ildən çıxır

Təsisçi: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyəti

Azərbaycan Avropanın enerji müzakirələri mərkəzinə çevrilir

Bakıda Cənub Qaz Dəhlizi və Yaşıl Enerji Məşvərət şuraları çərçivəsində nazirlərin iclasları

April 4-də Bakıda, "Gülüstən" sarayında Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 11-ci və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 3-cü iclasları keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə iştirak edib.

Azərbaycanın energetika naziri Pərviz Şahbazov dedi:

– Zati-aliləri, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev, hörmətli energetika və mənzil tikintisi komissarı cənab Dan Yorgensen, hörmətli nazirlər, aziz qonaqlar, xanımlar və cənablar.

Sizi Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası nazirlərinin 11-ci və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası nazirlərinin 3-cü iclaslarında salamlamaqdan böyük şərəf hissi duyuram. Bu toplantı həmin çərçivədə enerji təhlükəsizliyi ilə enerji keçidi arasında uzlaşmanı gücləndirmək üçün uğurlu saylarımız da növbəti mühüm mərhələdən xəbər verir. Mən bu

uğura təkan verilməsində qətiyyətli rəhbərliyinə və güclü dəstəyinə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab İlham Əliyevə ən dərin təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. İndi isə mən böyük məmnunluq hissi ilə Prezident İlham Əliyevi açılış nitqi ilə çıxış etməyə dəvət edirəm.

*

Dövlətimizin başçısı tədbirdə çıxış edib.

(ardı 2-ci səhifədə)

Ermənistan sənayesi çökür

Saxta rəqəmlər, gerçək enmələr

Son illərdə Ermənistan iqtisadiyyatında yüksək artım "saxta rəqəmlər"ni xatırladır. Əvvəlcə şişir, sonra isə partlayır. Məlum olur ki, 2023 – 2024-cü illərdə yüksək artımın qeyd olunduğu müxtəlif

sahələr indi tənəzzülə uğrayıb. Sənaye istehsalı sürətlə geriləyib, kənd təsərrüfatı əhalini arzaqla təmin edə bilmir. Ölkəyə gələn turistlərin sayı azalıb. Məsələn, 2025-ci ilin yanvar – fevral aylarında sənaye istehsalı ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 19,4 faiz azalıb. Yanvarda azalma 10,4 faiz, fevralda isə təxminən 27 faiz təşkil edib. Eyni zamanda, xarici ticarət dövriyyəsində də kəskin azalma müşahidə olunub. Buna Rusiyadan idxal edilən qızılın ilkin emalı və sonradan üçüncü ölkələrə təkrar ixracının qismən dayandırılmasının səbəb olduğu bildirilib.

(ardı 6-cı səhifədə)

Yumşalmanın yaratdığı qısqançlıq

Səhifə ⇨ 6

Bakı–İrəvan sülhü üçün alman dəqiqliyi

Yaxud Prezident Ştaynmayer Bakıda nəyi de(mə)di?

Bakı – Berlin ikitərəfli münasibətləri tarixində ilk dəfə olan Almaniya Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayerin Azərbaycana səfəri, ümumən, pozitiv notlarla yadda qaldı. Baxmayaraq ki, nüfuzlu Avropa lideri Ermənistanla olarkən yaşanmış insident onun paytaxtımıza gəlişini əngəlləyə bilər.

Həmin insidenti yada salıb təfərrüatlar varmaq niyyətindən uzağıq. Təkcə ona görə yox ki, "milçək bir şey deyil, könül bulandırır" məntiqini əsas tuturuq. O səbəbdən ki, Almaniya Prezidentinin ölkəmizdəki açıqlamalarını, ümumən, müsbət qiymətləndiririk. Ən mühüm pozitiv cəhət budur ki, cənab Ştaynmayer Prezident İlham Əliyevin 44 günlük müharibədən əvvəl böyük qətiyyətlə səsləndirdiyi bir fikri, faktiki olaraq, təkrarladı. Söhbət dövlətimizin başçısının "Qarabağ Azərbaycandır və nida" bəyənətindən gedir.

(ardı 5-ci səhifədə)

Gürcüstanda media tənzimlənməsi

Səhifə ⇨ 7

Cənub Qaz Dəhlizi: Azərbaycandan Qərbə "mavi körpü"

Azərbaycanın enerji resurslarının şəxələndirilməsinə xidmət edən Cənub Qaz Dəhlizi Avropanın enerji xəritəsinin zənginləşdirilməsinə mühüm töhfələr verir. Ötən müddətdə bu əvəzolunmaz layihə ölkəmizi mühüm enerji müttəfiqinə və strateji tərəfdaşa çevirib. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan qazını mühüm mənbə kimi səciyyələndirən Prezident İlham Əliyev Cənub Qaz Dəhlizini yeni enerji damarı, Avropanın enerji xəritəsini yenidən tərtib edən layihə adlandırıb.

Dövlətimizin başçısı deyib: "Bu layihə, həqiqətən də, uğur hekayəsidir. Bu, Avrasiyada ən böyük infrastruktur layihələrindən biridir. Uzunluğu 3500 kilometr olan interqasiya edilmiş boru kəməri sistemi olan bu layihə enerji təhlükəsizliyi və əməkdaşlıq layihəsidir. Çünki Cənub Qaz Dəhlizinin keçdiyi marşrut boyunca yerləşən bütün ölkələr arasında əməkdaşlıq olmasa, bu layihənin həyata keçirilməsi mümkün olmazdı".

(ardı 8-ci səhifədə)

2 aylıq xarici sərmayə – 587 milyon manat

Bu, 13,4 faiz artım deməkdir

Son illər ölkəmizdə biznes və investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması diqqət mərkəzində saxlanılıb. Milli iqtisadiyyatın investisiya cəlbəediciyi baxımından uğurlu islahatlar həyata keçirilib.

Ötən dövrdə sərmayədarların hüquq və mənafelərinin qorunması, mülkiyyətin toxunulmazlığı, yerli və xarici sahibkarlara bərabər şəraitin yaradılması, Appelyasiya Şuralarının təşkili, "İnvestisiya fəaliyyəti haqqında", "Xarici investisiyaların qorunması haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunları və bir sıra normativ sənədlər qəbul edilib. Bunlarla bərabər, Azərbaycan Prezidentinin sahibkarlıq fəaliyyətinin xüsusi razılıq (lisensiya) tələb olunan növlərinin sayının azaldılması və bu sahədə prosedurların sadələşdirilməsi, eləcə də şəffaflığın təmin edilməsi ilə bağlı müvafiq fərmanına əsasən, 2015-ci il noyabrın 2-dən İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən dövlət təhlükəsizliyi ilə bağlı hallar istisna olmaqla lisenziyaların "ASAN xidmət" mərkəzləri vasitəsilə verilməsinə başlanılıb.

(ardı 9-cu səhifədə)

Transxəzər Dəhlizinin əhəmiyyəti və Naxçıvana yol

Avropa Komissiyasının prezidenti sol qulağını sağ əllə qaşır...

Avropa Komissiyasının (AK) prezidenti Ursula Fon der Lyayen Avropa İttifaqı–Mərkəzi Asiya Sammitində Ermənistanın Türkiyə və Azərbaycanla sərhədlərinin açılmasının əhəmiyyətindən danışdı. Nəinki danışdı, eyni zamanda, bunu çox böyük fəvqəladə, regiondakı vəziyyəti köklü şəkildə dəyişə biləcək hadisə kimi dəyərləndirib. Xanım Lyayenin təqdimatındakı həssas məqamı sonda diqqətə çatdıracağıq. Əvvəlcə bəzi məsələlərin üzərində dayanacağıq.

Qeyd edək ki, AK prezidenti Ermənistanın Türkiyə və Azərbaycanla sərhədlərinin açılmasına Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin geosiyasi və iqtisadi əhəmiyyətindən söz açarkən toxunub. O, sözügedən dəhlizin Avropa ilə 5 Mərkəzi Asiya ölkəsi arasında əlaqələrin möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacağını bildirdi.

(ardı 5-ci səhifədə)

Bakıda Cənub Qaz Dəhlizi və Yaşıl Enerji Məşvərət şuraları çərçivəsində nazirlərin iclasları

(əvvəl 1-ci səhifədə)

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

– Sabahımız xeyir olsun, xanımlar və cənablar, əziz qonaqlar.

Mən sizin hamınızı Azərbaycanda salamlayıram. Mən Brüsseldən gəlmiş qonağımızı xüsusi olaraq salamlayıram. Cənab komissar, xoş gəlmisiniz. İlk dəfədir ki, bu tədbirdə iştirak edirsiniz. Lakin hamımız birlikdə irəliləyirik və mən artıq qeyd etdim ki, Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası 11-ci dəfədir Bakıda toplaşır. Azərbaycan tərəfindən başlanmış və Avropa Komissiyası tərəfindən dəstəklənmiş bu vacib toplantı enerji təhlükəsizliyi sahəsində yanaşmaların formalaşdırılmasında, həmin məsələlərin həllində və birgə sərəncamın əlaqələndirilməsində mühüm rol oynamışdır. Həmçinin bu gün birgə foto çəkdiyimiz zaman söylədim ki, bəlkə də bizə daha çox yer lazım olacaq, çünki komanda genişlənir. Bu isə əməkdaşlığın çox yaxşı təzahürüdür. Vaxt keçdikcə prosesdə iştirak edən ölkələrin və şirkətlərin sayı artır, onlar ortaq məqsəd ətrafında birləşir. Birinci məqsəd əməkdaşlığın gücləndirilməsidir, çünki əməkdaşlıq olmadan enerji təhlükəsizliyi layihələrinin heç biri mümkün olmazdı.

tidir. Bu gün 3500 kilometrlik inteqrasiya edilmiş boru kəməri sistemi bir çox ölkələrin enerji təhlükəsizliyi üçün əsas arteriyadır. İndi o, tam gücü ilə işləyir. İstər Cənubi Qafqaz Boru Kəməri, istərsə də TANAP və ya TAP – Cənub Qaz Dəhlizinin üz ayrılmasından sonra qaytarırırsınız. Yeri gəlmişkən, təbii ki, bu günə qədər biz ölkə kimi Cənub Qaz Dəhlizinə sərmayə qoymuşuq, lakin onlar hələ qayıtmayıb. Biz hələ də bu balansda sifra çıxarmışıq. Ona görə əmin olmalıyıq ki, gələcək bir neçə illər əsasında bizim Cənub Qaz Dəhlizində bizim təbii qaza ehtiyac duyulacaq. Yəni, biz əmin olmalı-

illərdən sonra qaytarırırsınız. Yeri gəlmişkən, təbii ki, bu günə qədər biz ölkə kimi Cənub Qaz Dəhlizinə sərmayə qoymuşuq, lakin onlar hələ qayıtmayıb. Biz hələ də bu balansda sifra çıxarmışıq. Ona görə əmin olmalıyıq ki, gələcək bir neçə illər əsasında bizim Cənub Qaz Dəhlizində bizim təbii qaza ehtiyac duyulacaq. Yəni, biz əmin olmalı-

İkinci məqsəd özləri, öz qonşuları və tərəfdaşları üçün enerji təhlükəsizliyini təmin etməkdir. Hesab edirəm ki, bizi birləşdirən tərəfdaşlığın və əməkdaşlığın çox müsbət əzmi məsuliyyətimizin aydın təzahürüdür. Bu, istehsalçıların, tranzit ölkələrin və istehlakçıların məsuliyyətidir. Əlbəttə ki, bu prosesin üç əsas iştirakçısı arasında maraqların tarazlığı beynəlxalq maliyyə təsisatlarının dəstəyi ilə bizim heqayətimizi və ya heqayətlerimizi uğura çevirdi. Ölkələr, onların hökumətləri, investitorlar, şirkətlər, aparıcı maliyyə təsisatları bizim komandamızdır və bu komanda genişlənir. Bu gün heç vaxt görünməyən kimi aydındır ki, enerji təhlükəsizliyi ölkələrin milli təhlükəsizliyinin ayrılmaz hissəsidir. Mən hətta deyirdim ki, bu gün biz, həmçinin sənaye təhlükəsizliyi haqqında danışa bilərik, çünki sənayeni inkişaf etdirmək üçün bizə enerji ehtiyatları, neft-kimyaya məhsulları, gübrələr lazımdır. Azərbaycan isə xam neftin, təbii qazın, neft məhsullarının, neft-kimyaya məhsullarının və gübrələrin istehsalçısı və ixracatçısıdır.

Enerji şirkətimiz - Dövlət Neft Şirkəti Azərbaycan daxilində və ondan kənarında həm hasilat, həm nəql olunma, həm də çatdırılma ilə məşğuldur. Uzun illər ərzində Azərbaycan etibarlı tərəfdaş olub və bundan sonra da olacaq. Avropa Komissiyasının yüksək rütbəli nümayəndələrinin qeyd etdikləri kimi, Azərbaycan enerji sahəsində etibarlı tərəfdaşdır və Pan-Avropa qaz təchizatçısıdır. Bu, haqiqətdir. Qaz təchizatımızın coğrafiyası genişlənir. Bizim Bakıda keçirilmiş son görüşdən, yəni, 10-cu Məşvərət Şurasından sonra əlavə 5 ölkə təbii qazımızın alıcısına çevrildi. Bu gün Azərbaycanın təbii qazı 12 ölkəyə çatdırılır. Onlardan 10-u Avropa ölkəsidir və 8-i isə Avropa İttifaqının üzvüdür. Avropada qaz təchizatımızın coğrafiyası birnəməli olaraq genişləncək, çünki bu gün bəzi Avropa ölkələrinin qazpaylama şəbəkəsinin yaradılmasında artıq iştirak edirik. Onların bəzilərində yoxdur, digərləri isə genişləndirilməlidir və Azərbaycan investor kimi bunu etməyi planlaşdırır. Beləliklə, qaz təchizatımızın coğrafiyası birnəməli olaraq müxtəlif yollarla, o cümlədən interkonnektorlar vasitəsilə genişləncək.

Təbii ki, biz mövcud qaz boru kəməri sisteminin genişləndirilməsində birgə sərəncam haqqında düşünməliyik. Cənub Qaz Dəhlizi hamımız üçün böyük uğur hekayə-

əzmi məsuliyyətimizin aydın təzahürüdür. Bu, istehsalçıların, tranzit ölkələrin və istehlakçıların məsuliyyətidir. Əlbəttə ki, bu prosesin üç əsas iştirakçısı arasında maraqların tarazlığı beynəlxalq maliyyə təsisatlarının dəstəyi ilə bizim heqayətimizi və ya heqayətlerimizi uğura çevirdi. Ölkələr, onların hökumətləri, investitorlar, şirkətlər, aparıcı maliyyə təsisatları bizim komandamızdır və bu komanda genişlənir. Bu gün heç vaxt görünməyən kimi aydındır ki, enerji təhlükəsizliyi ölkələrin milli təhlükəsizliyinin ayrılmaz hissəsidir. Mən hətta deyirdim ki, bu gün biz, həmçinin sənaye təhlükəsizliyi haqqında danışa bilərik, çünki sənayeni inkişaf etdirmək üçün bizə enerji ehtiyatları, neft-kimyaya məhsulları, gübrələr lazımdır. Azərbaycan isə xam neftin, təbii qazın, neft məhsullarının, neft-kimyaya məhsullarının və gübrələrin istehsalçısı və ixracatçısıdır.

Biz nəhəng hasilat və nəql etmə layihələrinin icrasını mümkün etmiş korporativ maliyyəyə, o cümlədən borca götürülmüş pul vasitələrinin kombinasiyasında böyük təcrübəyə maliklik. AÇG, "Şahdəniz" və "Abşeron" - bütün bunlar bu gün bir çox ölkələrin enerji təhlükəsizliyini təmin edən neft və qaz yataqlarıdır. Bir neçə ildən sonra bir çox digər neft-qaz yataqlarının da istismarına başlanılacaq. Beləliklə, müqavilələr artıq imzalanıb, işi proqram təsdiqlənib. Boru kəmərlərinin çəkilməsi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Supsa neft boru kəmərləri və həmçinin Cənub Qaz Dəhlizi – bütün bu işlər qeyd etdiyim kimi, bütün iştirakçılarla əməkdaşlıq sayəsində görülmüşdür. Beləliklə, faydalı qazıntı layihələrinin maliyyələşdirilməsinin dayandırılması siyasəti başlayanda, bu, investitorlara, şirkətlərə, ölkələrə müsbət olmayan siqnal göndərir. Bir sözlə, düşünürəm ki, həmin mühüm məqam da, ola bilsin, müzakirə ediləcək.

Ümid edirik ki, Avropada çox geniş yaşıl gündəliyə baxmayaraq, faydalı qazıntı hasilatçıları və əsnəvi yanacaq enerji təhlükəsizliyinin mühüm meyarı kimi yaddan çıxmayacaq və ayrı-seçkiliyə məruz qalmayacaq. Əslində, bu, bizim COP29-dəki mesajımız idi. Azərbaycan qlobal beynəlxalq tədbirə ev sahibliyi etdiyi zaman qeyd etdik ki, faydalı qazıntıları zəngin olan ölkələrlə sərəncam olmayan ölkələr arasında ayrı-seçkiliyə və ayrı-ayrı xətlər olmalıdır. Əksinə, faydalı qazıntıları zəngin olan və bərpaulunan enerjiyə sərmayə qoyan ölkələr alqışlanmalıdır, onlara hücum çəkilməli deyil.

Beləliklə, düşünürəm ki, əgər belə bir mühüm məsələ öz həllini taparsa, onda hasilatçıların işi asanlaşar. Eyni zamanda, uzunmüddətli müqavilələrin prosesi də vacibdir. Çünki hamımız birlikdə, neft və qaz, eləcə də enerji layihələrinə böyük sərmayələr yatırılmalıdır və siz onları uzun

qıy ki, bunun üçün hələ bir neçə il bazar olacaq. Əgər bizdə belə bir təminat olmasa, onda investitorlar və ölkələr sərmayə qoymayacaqlar. Beləliklə, təbii qazın böyük qiyməti yaranacaq. Bizim ehtiyatlar isə məlumdur.

Biz bu il yeni yataqlarda, əsasən "Azəri-Çıraq-Günəşli" Dərin Qaz Strukturunda yeni hasilatın başlamasını gözləyirik. Həmçinin düşünürəm ki, "Abşeron" yatağında hasilatın artırılmasına dair razılaşmanın son mərhələsindəyik. Yəni, ikinci fazaya keçid edərək hazırkı 1,5 milyard kubmetrə minimum 3 milyard kubmetr əlavə olunacaq.

Bir sözlə, bütün bunlar mümkündür, lakin dediyim kimi, iki əsas meyar olmalıdır: interkonnektorlar və Cənub Qaz Dəhlizinin genişləndirilməsi. Etibarlı proqnozlaşdırma və etibarlı tərəfdaşlıq da olmalıdır, çünki tərəfdaşlıqda bütün tərəflər etibarlı olmalıdır.

Yaşıl gündəliyə gəldikdə, qeyd etdiyim kimi, biz iki mühüm meyarı bir araya gətirə bildik və istehlakçılarımızın tələbatlarını qarşıladıq.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan və Avropa Komissiyası energetika sahəsində strateji tərəfdaşlıqla bağlı memorandumla imza atıqdan sonra Avropaya qaz təchizatımız təxminən 60 faiz artdı. Bu memorandum Avropa Komissiyasının Prezidenti və mənim tərəfimdən 2022-ci ilin ortasında imzalandı. Avropaya qaz təchizatımız 2021-ci ildə təxminən 8 milyard kubmetr idi. Ötən il demək olar ki, 13 milyard kubmetr oldu. Yəni, bu, bizim ümumi ixracatımızın təxminən yarısından çoxudur. Bu, 25 milyard kubmetrdir və bundan sonra da artacaq. Bu gün həmin həcm artıq kifayət qədər çoxdur. Yeni yataqları əlavə etmək və mövcud qaz yataqlarında hasilatı artırmaq planlarımızı nəzərə alaraq, biz birnəməli olaraq istehlakçılarımıza daha çox qaz verəcəyik. Bir sözlə, təsəvvür edə bilərsiniz ki, əgər bizə daha çox təbii qaza qənaət etmək imkanı verən yaşıl enerji gündəliyini əlavə etsək, Azərbaycan enerji təhlükəsizliyi baxımından tərəfdaşları üçün daha mühüm rol oynayacaq.

Bu gün Günəş və Külək Enerji stansiyalarına aid sərmayədarlarımızla artıq imzalanmış müqavilələr bizə 2030-cu ilə qədər 6 gigavat günəş və külək enerjisi təmin edəcək. Qeyd etdiyim kimi, nəticədə daxilə bu gün elektrik enerjisinin isteh-

salında istifadə etdiyimiz təbii qaza xeyli dərəcə qənaət etmək imkanı yaranacaq və həmin qazı ixraca yönəldəcəyik. Biz öz sərmayələrimizlə fəal şəkildə inkişaf edirik. Ermənistan işğalından azad edilmiş Şərqi Zəngəzur və Qarabağ ərazilərində su elektrik enerjisi potensialına gəldikdə, biz artıq 270 meqavatlıq su elektrik stansiyalarını qurmuşuq. Artıq 30-dan çox kiçik su elektrik stansiyası istismara verilib və maksimum növbəti beş ildə bu rəqəm əlavə 30 kiçik su elektrik stansiyası ilə 500 meqavata çatdırılacaq. Beləliklə, nəticədə 2030-cu ilə qədər 6.5 gigavatlıq enerji potensialı yaranacaq. Sizi, sadəcə, məlumatlandırmaq üçün deyər bilərəm ki, bu gün Azərbaycanın yaradılmış imkanları 8 gigavattadan çoxdur. Beləliklə, biz növbəti beş il ərzində bərpaulunan mənbələrdən enerji istehsalı potensialımızı demək olar ki, iki dəfə artıraçağıq.

Əlbəttə, bu gün əminəm ki, Yaşıl Enerji Məşvərət Şurasının iclasında Azərbaycan Avropaya gedən yaşıl kabel də müzakirə olunacaq. Mənə verilən məlumata görə, həmin layihənin texniki əsaslandırma işləri son mərhələdədir. Beləliklə, tam başa çatandan sonra birnəməli olaraq maliyyəyə sərmayə ilə bağlı praktiki danışıqlar başlayacaq. Əlbəttə, biz indidən söyləyə bilərik, ümid edirik ki, yaşıl enerji layihələrinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı məhdudiyyətlər qoyulmayacaq. Lakin düşünürəm ki, Avropa təsisatlarında həmin layihələrin ümumi maraq doğuran layihə səviyyəsinə qədər təkmilləşdirilməsi vacibdir.

Bununla mən əməkdaşlığımızın fəal formatında əldə etdiyimiz nəticələri yüksək dəyərləndirərək, çıxışımı yekunlaşdırıram. Baxmayaraq ki, Bakıda ildə bir dəfə toplaşırıq, lakin bütün il ərzində çoxsaylı tədbirlər, görüşlər, konfranslar, ikitərəfli və çoxtərəfli tərəfdaşlıq formatları olur və bu format işbirliyi üçün əsas yaradır. Məşvərət Şurasında isə hər dəfə olduğu kimi, biz ötən il ərzində gördüyümüz işləri nəzərdən keçiririk və gələcək addımları planlaşdırırıq. Mən hər iki Məşvərət Şurasına uğurlar arzu edirəm.

***

Pərviz Şahbazov: Cənab Prezident, biz çox dəyərli şərhələrinizə görə Sizə ol-

ducaq minnətdarıq. Məşvərət Şurası həm regional, həm qlobal səviyyədə enerji təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi üçün çox önəmli platformaya çevrilmişdir. Bu, Sizin uzaqgörən təşəbbüsünüz əsasında olmuşdur. Həm marşrutları, həm də mənbələri əhatə edən şəxələndirmə ilə bağlı verdiyiniz ardıcıl təlimatlar hazırda yaşıl enerji təşəbbüslərinə çevrilərək, Şuranın rolunu gözəl əməkdaşlığımızın təməli dəşinə çevirib. Biz davamlı dəstəyinizi yüksək dəyərləndiririk və Sizə səmimi təşəkkürümüzü bildiririk.

İcazənizlə, indi isə mən Məşvərət Şurasında həmsədrliyində çox mühüm vaxtda başlayan Avropa İttifaqının energetika və mənzil tikintisi komissarı cənab Dan Yorgensenə müraciət edirəm: Biz sizinlə sıx işləməyi səbirsizliklə gözləyirik və sizə mühüm işinizdə uğurlar arzu edirik.

Cənab Yorgensen, söz sizindir.

Komissar Dan Yorgensenin çıxışı

– Çox sağ olun və icazə verin, çıxışına cənab Prezidentə təşəkkürümü bildirməklə başlayım. O, nəinki bu gün keçirilən şuraların iclaslarına rəhbərlik edib, o cümlədən Avropa İttifaqı ilə çox sıx dostluq və tərəfdaşlığa şəxssən sadiqliyini göstərib. Bunu yüksək dəyərləndiririk və buna görə Sizə olduqca minnətdaram.

Zati-əliləri, xanımlar və cənablar, mən bu gün burada olmaqdan məmnunam və hamınıza iştirakınıza görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Mən son illər ərzində Avropa İttifaqı Komissiyası ilə yaxşı əməkdaşlığa görə nazir Şahbazova xüsusi

si təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Üç il əvvəl Rusiyanın Ukraynaya tammiqyash müdaxiləsi və enerji ticarətinin onun tərəfindən silaha çevrilməsi enerji bazarımızın əsaslarını tam dəyişdi və Avropanın enerji sistemində böyük dəyişikliyə səbəb oldu. Həmin çətin vaxtlarda Azərbaycan Avropa İttifaqı üçün etibarlı enerji tərəfdaşı kimi öz rolunu gücləndirdi. 2020-ci ildə Azərbaycandan Cənub Qaz Dəhlizi vasitəsilə Avropaya qaz nəql olunmağa başladı.

Bildiyiniz kimi, Prezident Fon der Lyayen iki il öncə buraya gəlmiş və cənab Prezident, Sizinlə enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa imza atmışdır. Azərbaycanla tərəfdaşlığımız və Cənub Qaz Dəhlizi üzrə əməkdaşlığımız qaz təchizatımızı şəxələndirmək və Rusiya qazından asılılığı azaltmaq üçün səylərimizdə əsas yer tuturdu. Biz gələcək illərdə gözləyirik ki, Azərbaycandan daxil olacaq qaz xalis sifra keçidimiz zamanı Avropa İttifaqının enerji sistemində mühüm rol oynayacaq.

Biz bu baxımdan ticarət imkanlarının artırılması üçün göstərilən sayları alqışlayırıq. Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası dəhlizin işləməsinə nəzarət etmək, neft və qaz sektorunda metan emissiyalarını aradan qaldırmaq, bərpaulunan enerjini istifadə etmək və elektrik enerji şəbəkəsini təşviq etmək kimi sərəncamların mühüm hissəsidir. Lakin işimiz yalnız bu günün çağırışlarının həllindən ibarət deyil.

Biz gələcəyimizə doğru yolu müəyyən edirik. Bu səbəbdən biz Cənubi Qafqaz ilə Avropa İttifaqı arasında yaşıl enerji dəhlizinin qurulması üzərində çalışırıq. Müxtəlif texnologiya və fərqli marşrutlardan istifadə etmək barədə müxtəlif konkret ideyalar var.

Ən perspektivli ideyaların bir araya gətirilməsini və onların lazımı yaşıl enerji dəhlizinə çevrilməsini müəyyən etmək qalı. Bütün tərəflər yaxşı əməkdaşlıq əzminə və böyük maraqlara malikdirlər. Prezident Fon der Lyayenin qeyd etdiyi kimi, biz bütün regionun bu layihədən faydalanmasını təmin etmək üçün inklüziv yanaşmanı dəstəkləyirik.

Bu, üçüncü Yaşıl Enerji Məşvərət Şurasında mühüm mövzu olacaq. O, həmçinin ötən il Azərbaycanın COP-da sədrliyi zamanı irəli sürdüyü təşəbbüslərdə irəliləyişi müzakirə etmək fürsəti olacaq. Xüsusilə olaraq, mən Qlobal Enerji Saxlama və Elektrik Enerji Şəbəkəsi razılaşmasına istinad edirəm. Burada məqsəd 2030-cu ilə qədər 1500 gigavatlıq enerji saxlama gücünü və 25 milyon kilometrlik elektrik enerjisi şəbəkəsi infrastrukturunu yaratmaqdan ibarətdir. Həmin təşəbbüslər nəticəsində 2030-cu ilə qədər dünya səviyyəsində enerji səmərəliliyini iki dəfə və bərpaulunan enerji həcmi üç dəfə artırmaq kimi qlobal məqsədlər reallaşacaq. Onlar bizi ilhamlandırıb, çünki biz Braziliyadakı COP30 ərəfasında "milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələr" adlı yeni və daha geniş səviyyəyə həzirləşirik.

İcazənizlə, mən 2030-cu ilədək qlobal metan emissiyalarının 30 faizədək azaldılması öhdəliyini götürmüş 160 ölkədən biri olaraq Azərbaycanın ötən il qoşulduğu Qlobal Metan Vədini vurğulamaq istəyirəm. Mən Azərbaycanın COP29-da bu məsələnin daha da qabardılmasına verdiyi töhfəni yüksək qiymətləndirirəm. Bu layihənin həyata keçirilməsi çox əhəmiyyətli olacaqdır. Eyni zamanda, Azərbaycan xüsusilə enerji sektorunda metan emissiyalarının azaldılmasının müsbət təsirləri baxımından qlobal töhfəyə çevrilir. Həmçinin Dövlət Neft Şirkətinin – SOCAR-ın Neft və Qaz Metan Tərəfdaşlıq 2.0-a qoşulması ilə Azərbaycan enerji sektorunda metan emissiyalarının əhəmiyyətli dərəcədə azaldılması və Avropa İttifaqının metan normalmalarını uyğunluğun təmin olunması istiqamətində doğru yoldadır.

Bildiyiniz kimi, metan itikisində yol verilməməsi iqlim dəyişikliyi təhlükəsinin aradan qaldırılmasında ən səmərəli tədbirlərdən biridir. Bu, həmçinin yerli bazarlar və ixrac üçün mövcud qazın həcmi artırır. Enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığımızın mühüm elementi kimi, Avropa İttifaqı bu sahədə inkişafı sürətləndirmək və bizim birgə irəliləyişimizi nüməyis etdirmək üçün innovativ yanaşmaların tətbiqinin davam etdirilməsində maraqlıdır.

Bütün ölkələrimizdə bərpaulunan enerjinin yerli istehsalının inkişafı təbii qaza qənaət etməyə, münasib qiymətə elektrik enerjisinə çıxışı təmin etməyə və sənaye sahəsində rəqabətliyi artırmağa kömək edə bilər. Xüsusilə Azərbaycana gəlincə, enerji səmərəliliyi və bərpaulunan enerji istiqamətində sərəncamlar illərdə ixrac bazarları üçün daha çox qaz əhəmiyyətli dərəcədə əlçatan edə bilmək potensialına malikdir. Avropa İttifaqı Xəzər dənizində külək enerjisi texnologiyası da daxil olmaqla Azərbaycanın böyük potensialını inkişaf etdirmək üçün onunla əməkdaşlığı gücləndirməyə hazırdır.

(ardı 3-cü səhifədə)

Bakıda Cənub Qaz Dəhlizi və Yaşıl Enerji Məşvərət şuraları çərçivəsində nazirlərin iclasları

(əvvəli 2-ci səhifədə)

Bizə gəlincə, son 5 il ərzində Avropa İttifaqı qanunvericiləri daha iddialı enerji səmərəliliyi və 2030-cu il üçün bərpaulunan enerji hədəfləri də daxil olmaqla, Yaşıl Saziş Gündəliyimizin və Avropa İttifaqının "Repower EU" strategiyasının həyata keçirilməsi üçün bütün yeni tədbirləri tamamlayıb. Yeni Komissiya əsas diqqəti onun həyata keçirilməsinə yönəldəcək. Ötən ay biz Təmiz Sənaye Sazişini və Qaz Enerji Fəaliyyəti Planını təqdim etdik.

Bunlar təmiz keçidi sürətləndirməklə, daha əlaqələndirilmiş enerji birliyi qurmaqla və qaz bazarlarımızı daha ədalətli və rəqabətə davamlı etməklə, biz evlərimizi və şirkətlərimizi ucuz, təhlükəsiz və

dayanıqlı enerji ilə təmin etməyə imkan verəcək.

Biz qazı təkcə Avropaya yox, dünyaya çatdırmaq istəyirik. 2030-cu ilin hədəflərinə çatmaq üçün sürəti artırmaqda söhbət təkcə iqlim fəaliyyətindən yox, iqtisadi imkanlardan, enerji təhlükəsizliyindən və əlçatanlıqdan gedir.

Əminəm ki, insanlarımızı irəli aparacaq, onlara sərmayə yatsaq və onların ədalətli keçiddə iştirakına nail olsaq, biz tarix yazmağa və gələcəyimizi təmin edə bilərik.

Yekunda, Zati-aliləri, nazirlər, səfir-lər, xanımlar və cənablar, vətəndaşlarımız üçün enerji təhlükəsizliyini təmin etmək və gələcəyimizə naminə enerji keçidini irəli aparmaq üçün biz bir-birimizlə güclü enerji tərəfdaşlıqları yaratmalıyıq. Avropa İttifaqı işimizi sürətləndirmək,

sənaye bazalarımızı gücləndirmək və 2050-ci ilə qədər iqtisadiyyatlarımızı iqlim neytrallığı istiqamətində inkişaf etdirmək üçün Azərbaycanla və digər beynəlxalq tərəfdaşlarla birlikdə işləməyə ümid edirik.

Gəlin, enerji təhlükəsizliyimizi birlikdə gücləndirək, bərpaulunan enerji resurslarına investisiyaları yataraq və bazarlar arasında ticarəti təşviq edək. Zati-aliləri, bu gün bizi qəbul etdiyinizə və fikir mübadiləsinin aparılmasına şərait yaratdığınıza görə Sizə bir daha təşəkkürümü bildirirəm. Ümid edirəm ki, bu gün hamımız üçün çox maraqlı və ilhamlandırıcı bir gün olacaq.

***

Pərviz Şahbazov: Cənab Yorgensen, mənalı çıxışınıza görə təşəkkür edirik.

Ümid edirik ki, sizin həmsədrliyinizlə Azərbaycan və Avropa İttifaqı arasında enerji dialoqunda yaxşı nəticələr əldə olacaq.

Bununla da açılış sessiyamız başa çatır.

Cənab Prezident, bu gün bizimlə olduğunuza görə çox sağ olun.

***

Qeyd edək ki, toplantıya Azərbaycan və Avropa İttifaqı daxil olmaqla 24 ölkə, 7 beynəlxalq maliyyə institutu və 42 enerji şirkəti qatılıb. Tədbirdə nazirlər, nazir müavinləri və digər yüksək səviyyəli nümayəndələr iştirak ediblər.

Toplantı açılış sessiyasından sonra işi-ni nazirlər sessiyası, "Cənub Qaz Dəhlizi sessiyası: Cənub Qaz Dəhlizinin uğurlu istismarı, inkişafında tərəqqi və növbəti

addımlar" və "Yaşıl enerji layihələri və yaşıl enerji dəhlizləri" üzrə plenar sessiyalarla davam etdirilib.

Həmçinin Məşvərət Şurası çərçivəsində Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan və Bolqarıstan arasında yaşıl enerjinin ötürülməsi və ticarəti üzrə II Nazirlər Görüşü, Xəzər-Qara Dəniz-Avropa Yaşıl Enerji Dəhlizi üzrə qeyri-rəsmi Rəhbər Komitə/Nazirlər Görüşü və Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında dənizdə külək enerjisinin inkişafı üzrə dəyirmi masa keçirilib.

Tədbir çərçivəsində enerji sahəsində əməkdaşlıq üzrə sənədlər imzalanıb.

Xatırladaq ki, Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlər toplantısı 2015-ci ilin fevral ayından etibarən keçirilir.

AZƏRTAC

Prezident İlham Əliyev Avropa İttifaqı komissarını qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 4-də Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 11-ci və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 3-cü iclaslarında iştirak edən Avropa İttifaqının enerji və mənzil məsələləri üzrə komissarı Dan Yorgensenə qəbul edib.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə Avropa Komissiyası arasında qarşılıqlı etimada əsaslanan əməkdaşlığın uzun və uğurlu tarixinin olduğunu dedi, bunun xüsusilə hazırkı dövrdə enerji məsələlərinin mühüm amilə çevrilməsində rolunu vurğuladı. Dövlətimizin başçısı enerji sahəsində Avropa bazarının bizim üçün əsas bazar olduğunu qeyd edərək, Azərbaycanın bu bazarda ixrac coğrafiyasını genişləndirmək istədiyini bildirdi.

Dan Yorgensen ilk növbədə Avropa Komissiyasının Prezidenti Ursula Fon der Lyayenin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Ursula Fon der Lyayenə çatdırmağı xahiş etdi.

Qonaq xüsusilə bu mürəkkəb zamanda Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfəyə görə minnətdarlığını bildirərək vurğuladı ki, ölkəmizlə əməkdaşlığa çox böyük önəm verirlər və bunu gələcəkdə də inkişaf etdirmək istəyirlər.

Avropa İttifaqının enerji və mənzil məsələləri üzrə komissarı COP29-un ölkəmizdə uğurla keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Söhbət zamanı həm təbii qaz, həm də yaşıl enerji sahələrində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu. Bildirildi ki, Avropa İttifaqı öz imkanları çərçivəsində bu istiqamətlər üzrə əməkdaşlığa dəstək verməyi düşünür.

Görüşdə Azərbaycanla Avropa İttifaqı arasında enerji dialoqunun uğurla aparıldığı vurğulandı, bunun gələcəkdə də davam edəcəyinə ümidvarlıq bildirildi.

Dövlət başçısının Türkiyənin enerji və təbii sərvətlər naziri ilə görüşü

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 4-də Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 11-ci və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 3-cü iclaslarında iştirak edən Türkiyə Respublikasının enerji və təbii sərvətlər naziri Alparslan Bayraktarı qəbul edib.

Görüşdə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında enerji sahəsində əlaqələrin genişləndirilməsi, o cümlədən hidrokarbonatlar və elektrik enerjisi sahələrində əməkdaşlıqla bağlı fikir mübadiləsi aparıldı, bunun gələcəkdə daha da inkişaf etdirilməsi üçün böyük imkanların olduğu qeyd edildi. SOCAR ilə Türk Petroları və BOTAS arasında əməkdaşlıq müsbət qiymətləndirildi, bu birgə fəaliyyətin gələcəkdə Azərbaycan, Türkiyə və digər ölkələrdə həyata keçirilməsi məsələsi müzakirə olundu. Elektrik enerjisinin ixracı məsələsinə toxunuldu, bu xüsusda SOCAR-in artıq Türkiyəyə satılaraq

həyata keçirdiyi vurğulandı.

Bu gün "AzərEnerji" ASC ilə Türkiyənin Elektrik Ötürülməsi Anonim Şirkəti (TEİAŞ) arasında Naxçıvandan 75 meqavat həcmində elektrik enerjisinin ixracı ilə bağlı imzalanacaq sənədin əhəmiyyəti qeyd edildi, Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə və Bolqarıstan arasında yaşıl enerji sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi ilə bağlı memorandumun imzalanacağı bildirildi.

AZƏRTAC

Seneqal Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab Bassiru Diomaye Fayeyə

Hörmətli cənab Prezident!

Seneqal Respublikasının milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizi və xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edir, ən səmimi arzularımı çatdırıram.

Biz Azərbaycan ilə Seneqal arasında əlaqələrə böyük əhəmiyyət veririk. Ölkələrimiz arasında formalaşmış dostluq münasibətləri bir sıra sahələrdə əməkdaşlığımızın inkişaf etdirilməsi üçün əlverişli imkanlar açmışdır. İnanıram ki, mövcud imkanlardan yararlanaraq birgə səylərimizlə dövlətlərarası münasibətlərimizin möhkəmləndirilməsinə, həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli əsasda əməkdaşlığımızın genişləndirilməsinə nail ola bilərik.

Bələ bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, dost Seneqal xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

Hörmətlə,

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 1 aprel 2025-ci il

Prezident İlham Əliyevə bayram təbrikləri

Əs-səlamu əleykum və rəhmətullahi və bərəkətuhu!

Möhtərəm cənab Prezident!

Mübarək Ramazan bayramı münasibətilə Zati-alinizə səmimi təbriklərimizi və ən xoş arzularımızı çatdırmaqdan məmnunluq duyuruq. Bu münasibətlə Uca Allahdan Sizə möhkəm cansağlığı və davamlı uğurlar, ölkənizə və qardaş Azərbaycan xalqına səadət, xeyir və bərəkət diləyirik.

Şübhə yoxdur ki, İslam dünyamızın qarşısında duran problemlər çoxsaylı və böyükdür. Bununla belə, biz inanırıq ki, hər bir problemin içərisində həll üçün bir fürsət də var. Biz dost ölkələrin inkişafı, onlar arasında iqtisadi əlaqələr yolundakı maneələri aradan qaldırmaq və əməkdaşlıq körpüləri qurmaq məqsədilə qardaşlarımızla çiyin-çiyinə işləmək əzmindəyik. Çünki biz irəliyə baxaraq hər kəsin təhlükəsizlikdən və firavanlıqdan bəhrələnməsinə daha yaxşı sabaha can atırıq.

Dərin hörmətlə,

Amma ƏL-HAKİM,
İraq Milli Dövlət Qüvvələri
Koalisiyasının Prezidenti

***

Zati-aliləri!

Müqəddəs Ramazan bayramı münasibətilə Sizə, Azərbaycan hökumətinə və xalqına Qambiya Respublikasının hökuməti və xalqı adından və şəxsən öz adımdan səmimi təbriklərimi çatdırmaqdan şərəf duyuram. Qoy bu mübarək bayram Sizə, ailənizə və qardaş Azərbaycan xalqına bol ruzi-bərəkət, əmin-amanlıq, firavanlıq və mənəvi rifah gətirsin.

Ramazan bayramı mənəvi təfəkkür, sədaqət, şəfqət bayramıdır, eləcə də imanımızı gücləndirmək, Uca Yaradandan mərhəmət diləmək və bəşəriyyətə xidmət etmək öhdəliyimizi yeniləmək üçün mühüm məqamdır. Bu müqəddəs bayram münasibətilə bütün müsəlman ümmətinə Allahın sonsuz mərhəmətini diləyirik.

Zati-aliləri, Sizə ən xoş arzularımı bildirir, dərin hörmət və ehtiramımı qəbul etməyinizi xahiş edirəm.

Hörmətlə,

Adama BARROU,
Qambiya Respublikasının Prezidenti

***

Zati-aliləri!

Müqəddəs Ramazan bayramı münasibətilə İraq Kürdüstan Regionunun hökuməti adından Sizə və Azərbaycan xalqına ən səmimi təbriklərimi çatdırıram. Qoy bu mübarək bayram ölkənizə və dünyada yaşayan bütün müsəlmanlara davamlı xoşbəxtlik, firavanlıq, əmin-amanlıq gətirsin!

Ramazan bayramı təfəkkür, şükür, ruhən yenilmə bayramıdır və bu kimi dəyərlər bizi birlik, qarşılıqlı anlaşma şəraitində birgə fəaliyyət göstərməyə ruhlandırır.

Mən yaxın əməkdaşlığımızın davam edəcəyinə və xalqlarımız arasında dostluq münasibətlərinin möhkəmlənməsinə ümid edirəm.

Hörmətlə,

Məsrur BƏRZANİ,
İraq Kürdüstan Regionunun Baş naziri

Seyid Əzim Şirvaninin 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2025-ci ildə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, qüdrətli şair və böyük maarif xadimi Seyid Əzim Şirvaninin anadan olmasının 190 ili tamam olur.

Seyid Əzim Şirvani yaradıcılığı boyu həm Şərq poeziyasının çoxəsrlik ənənələrini yüksək sənətkarlıqla davam etdirmiş, həm də mühüm ictimai-siyasi dəyişikliklərin baş verdiyi bir şəraitdə Azərbaycan ədəbiyyatının yeni maarifçilik ideyaları ilə zənginləşməsinə əhəmiyyətli rol oynamışdır. Dəyərli poetik nümunələrdən ibarət parlaq lirikasında mənəvi gözəlliyi təənnüt edən şair, eyni zamanda, realist satiralarında dövrün aktual məsələlərinə kəskin münasibət bildirmiş, didaktik əsərlərində humanist ideyaların təbliğinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Seyid Əzim Şirvani cəmiyyətin sosial-mədəni tərəqqisi uğrunda qabaqcıl ziyalıların apardığı mübarizənin daim ön suralarında dayanmışdır. Onun xalqa xidmətə naminə öz

maarifçi düşüncələrini gerçəkləşdirmək arzusu ilə ana dilində açdığı yeni üsullu məktəb Azərbaycan təhsili tarixində dərin iz qoymuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, böyük söz ustası Seyid Əzim Şirvaninin 190 illiyinin qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə böyük Azərbaycan şairi Seyid Əzim Şirvaninin 190 illiyinə dair tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 4 aprel 2025-ci il

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki elmi müəssisələrin fəaliyyətinin optimallaşdırılması və səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki elmi müəssisələrin fəaliyyətinin optimallaşdırılması və səmərəliliyinin artırılması məqsədilə **qərara alıram:**

1 Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:
1.1. 2025-ci ilin sonunadək mərhələli şəkildə aşağıdakı tədbirlərin görülməsini təmin etsin və nəticəsi barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin:

1.1.1. Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin (bundan sonra – Nazirlik) tabeliyində aşağıdakı publik hüquqi şəxslərin yaradılmasını:

1.1.1.1. Geologiya və Geofizika İnstitutunun və Neft və Qaz İnstitutunun əsasında Geologiya İnstitutunun;

1.1.1.2. Akademik Həsən Əliyev adına Coğrafiya İnstitutunun və Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutunun əsasında Coğrafiya İnstitutunun;

1.1.1.3. Fizika İnstitutunun və Radiasiya Problemləri İnstitutunun əsasında Fizika İnstitutunun;

1.1.1.4. Akademik Murtuza Nəgıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutunun və Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutunun əsasında Kimya İnstitutunun;

1.1.1.5. İdarəetmə Sistemləri İnstitutunun və Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun əsasında Riyaziyyat İnstitutunun;

1.1.1.6. Botanika İnstitutunun və Dendrologiya İnstitutunun əsasında Botanika İnstitutunun;

1.1.1.7. Zoologiya İnstitutunun və Akademik Abdulla Qarayev adına Fiziologiya İnstitutunun əsasında Canlı Sistemlərin Tədqiqi İnstitutunun;

1.1.1.8. Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun, Mikrobiologiya İnstitutunun və Biofizika

İnstitutunun əsasında Molekulyar Biologiya İnstitutunun;

1.1.1.9. müasir infrastruktura və beynəlxalq standartlara uyğun elmi tədqiqat və təcridi istehsalat bazasına malik 2 (iki) yeni elmi müəssisənin;

1.1.2. Nazirliyin tabeliyindəki Polimer Materialları İnstitutunun Sumqayıt Dövlət Universitetinin tabeliyinə verilməsini;

1.1.3. Nazirliyin tabeliyindəki Ekologiya və Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun (Gəncə), Biorekurslar İnstitutunun (Gəncə), Aqrar Problemlər İnstitutunun (Gəncə), Nəbatat Bağının (Gəncə) Gəncə Dövlət Universitetinin tabeliyinə verilməsini;

1.1.4. Nazirliyin tabeliyindəki Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun (Naxçıvan), Biorekurslar İnstitutunun (Naxçıvan), Batabat Astrofizika Rəsədxanasının (Naxçıvan) Naxçıvan Dövlət Universitetinin tabeliyinə verilməsini;

1.1.5. Nazirliyin tabeliyindəki "Nafta" Elmi İstehsalat Birliyinin, "Aşqar" Elmi İstehsalat Birliyinin və "Kompozit" Elmi İstehsalat Birliyinin ləğv edilməsini;

1.2. bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2 Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həlli üçün zəruri tədbirlər görsün.

3 Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi növbəti illərin dövlət büdcəsi layihələrində bu Sərəncamın 1.1-ci bəndinə uyğun olaraq yeni yaradılacaq elmi müəssisələrin saxlanılması xərcləri ilə bağlı zəruri maliyyə vəsaitinin nəzərdə tutulmasını təmin etsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 4 aprel 2025-ci il

İqtisadi Şüranın növbəti iclası

Aprel 4-də İqtisadi Şüranın növbəti iclası keçirilib.

Nazirlər Kabinetindən AZƏTAC-a bildirişlərlə ki, Azərbaycan Respublikası İqtisadi Şürasının sədri, Baş nazir Əli Əsədovun rəhbərliyi ilə keçirilən iclasda milli iqtisadiyyatımız üçün vacib olan prioritet məsələlər, o cümlədən, ortamüddətli dövr üzrə dayanıqlı makroiqtisadi və fiskal çərçivənin formalaşdırılması, özlə sektorun inkişafı və özlə investisiyaların artırılması, qeyri-neft ixracının həcmimin və ixrac coğrafiyasının

genişləndirilməsi və digər aktual məsələlər ətrafı müzakirə olunub.

Gündəliklə olan makroiqtisadi məsələlər üzrə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Şahmar Mövsümovun təqdimatı dinlənilib. Təqdim olunan iqtisadi suallara dair İqtisadi Şüranın üzvləri tərəfindən geniş müzakirələr aparılıb.

Iclasın yekununda İqtisadi Şura üzvlərinin təklifləri nəzərə alınmaqla qərarlar qəbul olunub, Maliyyə və İqtisadiyyat nazirliklərinə müvafiq tapşırıqlar verilib.

XQ

Sahibə Qafarova Parlamentlərarası İttifaqın Baş katibi ilə görüşüb

Özbəkistanın paytaxtı Daşkənd şəhərində işgüzar səfərdə olan Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarova aprelin 4-də Parlamentlərarası İttifaqın Baş katibi Martin Çunqonq ilə görüşüb.

Görüşdə Milli Məclislə Parlamentlərarası İttifaq arasında əməkdaşlıq məsələləri nəzərdən keçirilib. Bildirilib ki, Parlamentlərarası İttifaq beynəlxalq əməkdaş-

lıq baxımından səmərəli platformadır. Qeyd olunub ki, beynəlxalq parlament qurumları ilə ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda əməkdaşlıq edən Milli Məclis Parlamentlərarası

İttifaqla əlaqələrin genişləndirilməsinə mühüm əhəmiyyət verir.

Söhbət zamanı Azərbaycanın təşkilatda yüksək səviyyədə və fəal şəkildə təmsil olunması müsbət qiymətləndirilib. Milli Məclisin deputatlarının təşkilatın rəhbər orqanlarında təmsil olunmasından məmnunluq ifadə edilib.

Söhbət zamanı regionda mövcud vəziyyət, Azərbaycan və Ermənistan arasında normallaşma prosesi barədə də fikir mübadiləsi aparılıb. Görüşdə, həmçinin Parlamentlərarası İttifaq ilə Qoşulma Hərəkatının (QH) Parlament Şöbələri arasında da əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib.

Martin Çunqonq Parlament Şöbələrinin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirib və iki təşkilat arasında əməkdaşlığın önəmini diqqətə çatdırıb.

XQ

Milli Məclisin Sədri Daşkənddə ulu öndər Heydər Əliyevin abidəsini ziyarət edib

Özbəkistanda işgüzar səfərdə olan Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarovannın başçılıq etdiyi parlament nümayəndə heyəti aprelin 4-də Daşkənddə Heydər Əliyev Meydanında olub.

Sahibə Qafarova və nümayəndə heyətinin üzvləri ulu öndər Heydər Əliyevin meydanı ucaldıran abidəsini ziyarət ediblər, önünə gül dəstələri düzüblər.

Qeyd edək ki, 2022-ci ildə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Özbəkistana dövlət səfəri zamanı hər iki ölkənin dövlət başçıları arasında iştirakı ilə Heydər

Əliyev Meydanının açılışı olub. Daşkəndin Mirabad rayonunda azərbaycanlıların yığcam yaşadığı ərazidə yerləşən meydanın ətrafındakı binalar abadlaşdırılıb, ərazisi tamamilə yenidən qurulub. Burada yaşillıq salınıb, sakinlərin istirahəti üçün hər cür şərait yaradılıb.

XQ

David Manukyan Ermənistanın Azərbaycan ərazilərində mina basdırmasını da təsdiq edib

Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü nəticəsində sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər, müharibə cinayətləri, o cümlədən təcavüzkar müharibənin hazırlanması və aparılması, soyqırımı, müharibə qanunlarını və qaydalarını pozma, habelə terrorçuluq, terrorçuluğu maliyyələşdirmə, hakimiyyəti zorla ələ keçirmə, onu zorla saxlama və digər çoxsaylı cinayətlər törətməkdə təqsirləndirilən Ermənistan vətəndaşları Arayik Harutyunyan, Arkadi Qukaşyan, Bako Sahakyan, David İxanyan, Davit Babayan, Levon Mnatsakanyan və digərlərinin barəsində olan cinayət işləri üzrə açıq məhkəmə prosesinin baxış iclası aprelin 4-də davam etdirilib.

Bakı Hərbi Məhkəməsinə hakimlər Zeynal Ağayevin sədrliyi ilə, Camal Ramazanovdan və Anar Rzayevdən ibarət tərkibdə (ehtiyat hakim Günel Səmədova) keçirilən məhkəmə iclasında təqsirləndirilən şəxslərin hər biri bildikləri didə törcüməci, həmçinin müdafiələri üçün vəkillərlə təmin olunub.

Iclasda təqsirləndirilən şəxslər, onların müdafiəçiləri, zərərçəkmiş şəxslərin bir qismi, onların hüquqi varisləri və nümayəndələri, həmçinin dövlət ittihamını müdafiə edən prokurorlar iştirak ediblər.

Məhkəmə prosesində təqsirləndirilən şəxs - Ermənistan silahlı qüvvələrinin hərbi qulluqçusu olmuş, general-mayor ali hərbi rütbəsində xidmət etmiş, Ermənistan vətəndaşı David Manukyan dövlət ittihamını müdafiə edən prokurorlar tərəfindən suallar ünvanlanıb.

O, Azərbaycana qarşı ilk döyüşlərə "Daşnak taboru" adlandırılan "Şuşa əlahiddə taboru"na qoşularaq başladığını bildirib.

Təqsirləndirilən şəxs dövlət ittihamçısı Fuad Musayevin suallarını cavablandıraraq zaman xidmət etdiyi taborda Azərbaycan Respublikasına qarşı döyüşdüyünü və hücum zamanı silahlardan istifadə etdiyini də etiraf edib.

D.Manukyan Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı "Daşnak taboru"nın tərkibində Ağdərə rayonunda, 15 gün isə Kəlbəcər rayonunda döyüşlərdə iştirak etdiyini deyib.

O bildirib ki, sonralar "Şuşa taboru"nda təqdim komandiri, böyük komandiri, qərargah rəisi olub.

Dövlət ittihamçısı Vüsal Abdullayevin suallarına cavab olaraq isə qeyd edib ki, Azərbaycan vaxtilə işğal olunmuş ərazilərdə hərbi xidmətdə olarkən Ermənistan Respublikası tərəfindən Rusiyadakı Frunze adına Hər-

bi müharibə zamanı həmin vəzifədə olduğunu, göstərişləri "müdafiə naziri" Cəlal Harutyunyanın verdiyini bildirib.

David Manukyan Azərbaycan vaxtilə işğal edilmiş ərazilərdə yerləşən "qərargah"ın aşağı mərtəbəsində ehtiyat komanda məntəqəsi yaradıldığını da bildirərək deyib: "Tapşırıq bu idi ki, komanda məntəqəsi məhv ediləcəyi təqdirdə, vəzifələrinə müvəqqəti üzvlərə gətirəcəkdi".

Təqsirləndirilən şəxs 2020-ci ildə 44 günlük müharibə zamanı Ermənistan silahlı qüvvələrinin 99192 sayılı hərbi hissəsinin "Cəsurilər dəstəsi" adlı üçüncü bölüyünün həmin vaxt işğal altında olan Azərbaycan ərazilərinə gəlməsindən də danışıb: "Həmin böyük 2020-ci il oktyabrın 11-də Ermənistan formalaşdırılıb və Qarabağa "ordu" komandi-

rinin təbəçiliyinə göndərilib. Komandir dedi ki, maraqlan. Mən qeyd olunan yərə getdim. Orada müxtəlif yaşlı və müxtəlif peşələrdən 90 nəfər var idi. Həmin bölünmənin maliyyələşməsinə Ermənistan həyata keçirirdi. Müharibədən sonra "böyük komandiri" yanma gəldi. Əlində iki siyahı var idi: 90 və 20 nəfərlik. Dedi ki, 90 nəfərin hamısını olmasa da, azı 20 şəxsi mükafatlandıracaq...".

O, 44 günlük müharibədən sonra qondarma rejimin "ordusu"nda ixtisarlardan ayrıldığını təsdiqləyib, lakin bunun səbəbi barədə danışımayıb. Daha sonra isə qeyd edib: "Mən 2021-ci ilin sonlarında Ermənistan prezidentinin əmri ilə "ordu"dan ehtiyata buraxıldım".

Təqsirləndirilən şəxs Ağdərədə "hərbi

hissə komandiri" olarkən Ermənistan prezidenti Robert Köçəryan tərəfindən "İkinci dərəcəli döyüş xacı" medalı ilə təltif olunduğunu da deyib.

Həmçinin bildirib ki, Azərbaycan vaxtilə işğal altındakı ərazilərdəki qondarma qurumun "müdafiə naziri"ni Ermənistan Respublikası təyin edirmiş.

D.Manukyan qondarma rejimin "prezidenti"nin "müdafiə naziri" təyin etmək səlahiyyətinin olmadığını deyib. Təqsirləndirilən şəxs daha sonra bildirib: "Ermənistan Respublikasında idarəetmə sistemindən asılı olaraq, "müdafiə naziri"ni ya prezident, ya da digər vəzifəli şəxs təyin edirdi".

Təqsirləndirilən şəxs qondarma rejimin "ordusu"nda xidmət edən zabitlərə ali hərbi rütbələrin də Ermənistan tərəfindən verildiyini diqqətə çatdırıb.

O, Azərbaycan vaxtilə işğal altında olmuş ərazilərinə silahların Ermənistandan gətirildiyini etiraf edib. Eyni zamanda, Ermənistan vaxtilə işğal edilmiş ərazilərə hərbi xidmət üçün zabitlərin və digər hərbi qulluqçuların göndərildiyini bildirib.

D.Manukyan ehtiyata qondarma rejimin "ordusu"ndan buraxıldığını, lakin təqəddü qeydiyyata və vətəndaş olduğu Ermənistan Respublikasından aldığı da etiraf edib.

Təqsirləndirilən şəxs "komandiri" olduğu "Ağdərə rayonunun 7-ci müdafiə xətti"nin hərbiçilərinin Goranboy rayonunun Güllüstan kəndi istiqamətində mina basdırıldığını da etiraf edərək deyib: "Səhv eləmirəmsə, PMN-1 minaları idi".

O, həmçinin bildirib ki, Azərbaycan vaxtilə işğal edilmiş ərazilərdə yaradılmış qondarma rejimin uzaqmənzilli ballistik raket-

ti olmayıb.

D.Manukyan 2020-ci ildə 44 günlük müharibə zamanı Azərbaycanın cəbhədən uzaq ərazilərinə raket atılmasından xəbərsiz olduğunu, bu hadisələrdən sonradan xəbər tutduğunu iddia edib.

O, Azərbaycan vaxtilə işğal edilmiş ərazilərdə keçirilən hərbi təlimlərlə bağlı da suallar cavablandırılıb. Təqsirləndirilən şəxs Qarabağda hərbi təlimlərin keçirilməsi ilə bağlı göstəriş və planların Ermənistan silahlı qüvvələrinin baş qərargahından gəldiyini etiraf edib.

Təqsirləndirilən şəxs dövlət ittihamçısı Təranə Məmmədovanın suallarını cavablandırarkən hazırda Azərbaycanda həbsdə olan və xüsusilə ağır cinayətlər törətməkdə təqsirləndirilən şəxs Ruben Vardanyanla münasibətləri barədə də danışıb və Vardanyanın 2023-cü il sentyabrın 27-də onun avtomobilində Azərbaycanı tərk etmək istəyərək saxlanıldığını bildirib. "Beş nəfər idik, söhbət edirdik, Vardanyan da orada idi. Dedim sən nə ilə gedəcəksən? Çiyini çəkdi. Soruşdu ki, məşinədə yer var? Dedim ki, qonşu qadın da bizimlə getmək istəyir. Həyat yoldaşım zəng vurub soruşdu ki, qonşu qadın getməsi dəqiqdir? Dedi, yox, onun oğlu məşin tapıb. Vardanyana dedim ki, məşində bir yer var. Sonra Laçın sərhəd-keçid məntəqəsində saxlanıldıq", - deyə o əlavə edib.

Daha sonra cinayət işi üzrə sənədlər tədqiq olunub.

Məhkəmənin növbəti iclası aprelin 7-nə təyin olunub. Növbəti proses təqsirləndirilən şəxslərə sualların verilməsi ilə davam etdiriləcək.

XQ

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Hesab edirik ki, cənab Ştaynmayerin, yəni Avropanın aparıcı ölkəsinin dövlət başçısının heç bir bazək-düzəksiz Qarabağın Azərbaycanca məxsus olmasına dair səsəndirdikləri adı məsələ deyil. Əlbəttə, Almaniya ölkəmizin ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanıdığına hər zaman bildirib. Amma bunu hamı edib. Hətta Fransa da eyni addımı atıb, dünyanın başqa qatı ermənipərəstləri də. Axı Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanıması beynəlxalq birliyin torpaqlarımızın 20 faizinin, işğalına biganə yanaşdığına, müxtəlif "vasitəçilər" təcvüzünün qeallaşmasına, Qarabağın erməni torpağı kimi rəsmiləşməsinə çalışdığına görmüşük. Uzun illər həmin beynəlxalq birlik söz Qarabağ münafiqsindən düşəndə özünü elə aparıb ki, sanki bölgənin ölkəmizin suverenliyi ilə əlaqəsi yoxdur.

Artıq ərazi bütövlüyümüzü tam bərpa etmişik və bir çoxları səslərini udub. Hərçənd, ara-sıra Qarabağ və Ermənistan mövzusunun gündəmdə saxlamaq, qədim diyarımızla həylların "tarixi bağlantisına" dair nağıl danışanların hərəkət və davranışları diqqətimizdən yayınmır. Ermənistanın Qarabağ avartürasının davamı baxımından həyata keçirdiyi əməllər heç nəyə yaramadığı kimi, bu acizlərin də cəhdlərinin uğursuzluqla üzləcəyinə əminik. Hesab edirik ki, cənab Ştaynmayerin Qarabağın Azərbaycana məxsusluğu ilə əlaqədar səsəndirdiyi fikirlər bəzilərinə xəyal qırıqlığına uğratmaq baxımından da son dərəcə əhəmiyyətli. Bir daha bildirək ki, Almaniya Avropanın başlıca söz sahiblərindəndir.

***

Almaniya Prezidenti Frank – Valter Ştaynmayerin bilavasitə Azərbaycan – Ermənistan sülh gündəmi ilə bağlı bildirdikləri də önəmlidir. Bəli, rəsmi Berlinin maksimum dərəcədə neytrallığı saxlamağa çalışdığı mələumdür. Alman liderin diplomatik tonunun ayrı-ayrı təzahür formaları da bunu söyləməyə əsas verdi. Yəni ilk baxışdan, cənab Ştaynmayerin Bakı-İrəvan sülhü ilə bağlı dilə gətirdikləri də müsbət təsir bağışlamaqdadır. Amma...

"Əmma"ya keçməzdən əvvəl bəzi məqamları yada salaq. Ondan başlayaq ki, Ermənistan otuz ilə yaxın müddətdə Azərbaycanla sülhdən yayınadı, danışıqlar prosesində çəşidli manipulyasiyalara əl atdı. Baş nazir Nikol Paşinyan hakimiyyətə gəldikdən sonra isə ölkə tamamilə destruktiv mövqə tutdu. Nəzərə alaq ki, Prezident İlham Əliyevin diqqətə çatdırdığımız "Qarabağ Azərbaycandır və nida" fikri Paşinyanın "Qarabağ Ermənistanıdır – nöqtə" iddiasına cavab idi. Amma bu, yetərli olmadı. Ölkəmiz müharibə ilə haqqını əldə etdi, təcvüzükə yerini göstərdi.

Azərbaycan 44 günlük müharibədə qalib gəlməsinə, inamli Zəfər qazanmasına baxmayaraq, Ermənistan barış əlini uzatdı. Əlbəttə, bu əl heç də o demək deyildi ki, keçmiş unudulacaq. Bu əl, eyni zamanda, Ermənistanın məğlub dövlət kimi daşımali olduğu öhdəliklərinə konara qoyulduğu, sanki, heç nə olmamış kimi davranılacağı anlamına gələ bilməzdi. Nəhayət, bu əl yalnız lütf və yaşama fürsəti idi.

Lakin dünyada bir çoxları məsələni başqa cür təsvirə gətirdi. O cümlədən, Ermənistan. Daha doğrusu, hay hakimiyyəti onlara güvənərək sülhün fərqli formullarına əl atdı. Rəsmi İrəvan, həmçinin ümidlənərək itirilmişlərin bərpasına çalışdı.

Azərbaycan isə müharibə meydanında olduğu kimi, diplomatik müstəvidə də qələbə qazanmağı bacardı.

***

Hazırda belə təəssürat var ki, böyük bir marafon özünü son mərhələsinə qədər qoyub. Söhbət Azərbaycan – Ermənistan sülh prosesindən gedir. Ancaq ötən 5 ildə bu yol heç də rovan olmadı. İrəvanın çəşidli manipulyasiyalarına dair ən müxtəlif misallar çəkmək mümkündür. Onlardan yalnız birini vurğulayaq: Azərbaycanın, Qarabağ da daxil olmaqla, ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanıdığına boyan edən baş nazir N.Paşinyan sonradan "Qarabağın özünü seçkili hakimiyyəti var" deyərək ölkəmizin qədim diyarında

Bakı-İrəvan sülhü üçün alman dəqiqliyi

erməni separatizminin mövcudluğuna leqal don geyindirmək istədi. Bütün belə yaramaz əməllər Azərbaycanın səbr kasasını daşdırdı. Nəhayət, 2023-cü ilin sentyabrında Silahlı Qüvvələrimiz lokal xarakterli antiterror tədbirləri ilə üç il əvvəl tamamlanmamış missiyanı başa çatdırdılar.

Prezident İlham Əliyev Almaniya Prezidenti ilə mətbuata bəyanatından sonra jurnalistlərin suallarına cavablandırarkən vurğuladı ki, Bakı – İrəvan sülh prosesi real danışıqlar məcrasına bir il əvvəl qədəm qoyub. Yəni, ona qədər Ermənistan hakimiyyəti Qarabağ avartürasını davam etdirmək istəmişdi. Ancaq demək olmaz ki, hazırda erməni iqtidarı həmin avartürə naminə çalışmır. Paşinyan hakimiyyəti ATƏT-in Minsk qrupunun löğvi və Ermənistan konstitusiyasında dəyişikliklə bağlı Azərbaycanın irəli sürdüyü iki sülh şərtinə əhəmiyyətsiz yanaşmaqla, faktiki olaraq, ərazi iddiası və işğal üçün əl yerli qoyur. İrəvanın inadının başqa adı yoxdur.

Özünü "sülh göyərçini" kimi göstərməyə çalışan Ermənistan hakimiyyətinin təmsilçiləri gəlişigəzəl ifadələrlə barış sazişinin natanam şərtlərlə imzalanmasına cəhd göstərirlər.

Diqqət yetirək, N.Paşinyan və komandasının üzvləri sülh müqaviləsi mətninin 13 bəndi razılaşdırılarda bildirmişdilər ki, sənəd imzalanmaq üçün tam hazırdır. Sanki özləri sülh istəyirlər, Azərbaycan yox. Sonra barış sazişi mətninin 15 bəndi razılaşdırıldı. Hay hakim komandası yenə eyni tərzə davrandı. Nəhayət, 17 bəndin hamısı üzrə ortaq məxrəcə gəlinəndə Paşinyan və tərəfdarları təkəcə özləri "fəallaşmadılar", habelə xaricdəki havadarlarını da "hərəkətə gətirdilər". Obrazlı desək, "sülh göyərçinləri" Cənubi Qafqazın somasında bəlg vurmağa başladılar.

"Göyərçinlər" əvvəlcə Azərbaycanın barış sazişinin imzalanması üçün irəli sürdüyü iki şərti unudurmağa, müqavimət gördükdə həmin şərtlərin heç bir əhəmiyyət daşımadığını göstərməyə çalışdılar. Ölkəmiz inadından dönməyəndə isə Ermənistan atəşkas rejimini pozmağa başladı və yenə də pozur. Məqsəd aydındır. Paşinyan hakimiyyəti, əvvəllər olduğu kimi, havadarlarına arxalanaraq, Azərbaycan təzyiq etməyə söy göstərir. Ermənistan ən yaxın keşmişin dərslərindən nəticə çıxarmır, bədnam əməlinin nəticə verməyəcəyini düşünmür. Əlbəttə, ölkə rəhbərliyini düşüncə iflicli halına gətirənlərin mövcudluğu amili də vurğulanmalıdır.

Bələliklə, beynəlxalq birliyin bəzi üzvləri,

Fransa başda olmaqla, ermənipərəst dairələr Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanmağa tam hazır olduğu fikrini aşılamağa çalışırlar. Bu baxımdan daha bir məqamın üzərində dayanaraq deyək ki, ötən altı-yeddi ayda rəsmi İrəvanın ayrı-ayrı təmsilçiləri, xüsusən baş nazir N.Paşinyan sülh müqaviləsinin imzalanmasının xoş niyyət olduğunu, sonra bir çox məsələlər üzrə danışıqlara başlamağın mümkünlüyünü, habelə xalqların bir-birinə yaxınlaşmaları üçün tədbirlərin görülcəyini, buzlərin əriyəcəyini və sair məsələləri qabardır. Əslində, belə təqdimatları narazı deyilik. Razıyıq ki, münasibətlərin tam qaydasına düşməsinin zamana ehtiyacı var.

Amma kəndən bizə sırımınması çalışılan gündəmi də görürük. Qeyri-səməmi yanaşmaları da həmçinin. Bu kimi gedişlərin məqsədi barədə söz açmışıq. Söhbət regionda erməni avartürasını, erməni amilini diri saxlamaq cəhdindən gedir. Vacib nüans budur ki, kimlərsə iki yüz illik təxribat, məkr, qəsbkarlıq, qarət, qətl və bütün bunların dəfərlə təkrarlandığı, digər saysız-hesabsız bədxah əməllərlə dolu kitabın bağlanmasını istəmir.

***

Azərbaycan isə beş il əvvəl başladığı şanlı missiyanı tamamilə başa çatdırmaq istəyir. Prezident İlham Əliyev əbəs yerə demir ki, Ermənistanı faşizm məhv olmalıdır, bunu ya erməni iqtidarı özü etsin, ya da biz edəcəyik. Dünya birliyi isə anlamalıdır ki, başqa çıxış yolumuz yoxdur. Heç kəs bizə qarşı sanki uşaq başı qatırmış kimi davranmamalıdır. Əlbəttə, demək istəmirik ki, ölkəmizdə səfərdə olan Almaniya Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayerin Azərbaycan – Ermənistan sülh müqaviləsi ilə bağlı söylədikləri uşaq başı qatmaq idi. Amma alman lider bizi anlamağa çalışmalıdır. Bunu tərəfkeşlik qismində yox, ədalətli şəxs kimi etməlidir.

Onu da demək istəmirik ki, cənab Ştaynmayerin Bakıda söylədiklərində hansısa aşkar xoşagəlməz motivlər var idi. Öksinə, əvvəldə bildirdik ki, o, "köhnə qitə"nin aparıcı rəhbər şəxsləri sırasında Qarabağın Azərbaycana məxsusluğunu tam açıq şəkildə bildirməsi ilə müsbət mənada çox fərqlidir. Ayrıca Almaniya Prezidentinin "Ümidvaram ki, həmin müqaviləyə əlavə olaraq cənab Prezident Əliyevin indicə qeyd etdiyi şərtlər üzərində də razılaşma olacaq" şəklində fikir bildirməsi rəsmi

Berlinin ölkəmizin haqqında söz açdığımızı iki şərtinə həssas münasibətinin nəticəsidir.

Ancaq istər-istəməz cənab Ştaynmayerin fikrimcə, "onlar (iki şərtimiz – red.) Azərbaycanla Ermənistan arasında davamlı sülhün əldə olunmasında maneəyə çevrilməməlidir" sözlərindəki qeyri-müəyyənlik diqqətdən yayınmır. Görəsən, iki şərti barış üçün maneəyə çevirən Bakıdır, yoxsa İrəvan? Hər halda, alman liderin diplomatik ifadə tərzində mövcud məqam daşılaşmır. Yəqin elə bu səbəbdəndir ki, Prezident İlham Əliyev bildirib: "Münafiq həll olunduğu üçün və Ermənistan rəsmən Qarabağı Azərbaycan torpağı kimi tanıdığı üçün ATƏT-in Minsk qrupunun de-yure fəaliyyətinə heç bir əsas qalmamışdır. Onsuz da de-fakto bu qrup fəaliyyət göstərmirdi. Ermənistanın buna razı olmaması bizdə haqlı olaraq şübhələr doğurur. Görəsən, nə üçün? Bəlkə Ermənistan bizə qarşı yenə də ərazi iddiası ilə çıxış etmək istəyir?"

Bəli, Paşinyan hakimiyyəti barış mövzusunda səmimirdisə, ATƏT-in Minsk qrupunun rəsmən löğvinə dərhal razılaşmalıdır. Razılaşdırma? Qeyd edək ki, dövlətimizin başçısının fikirlərinə münasibət bildirən Ermənistan parlamentinin Beynəlxalq əlaqələr komissiyasının sədri, hakim "Vətəndaş sazişi" partiyasının deputatı Sarkis Xandanyanın sözlərindən gəlinən qənaət belə bir razılığın olmadığını söyləməyə əsas verir: "Bunun üçün (Minsk qrupunun buraxılması – red.) institusional səviyyədə sülhün bərqərar olması, yəni sülh müqaviləsinin imzalanması lazımdır. Yalnız bu, münafiqsənin aradan qaldırılmasına yönəlməli mexanizmlərdən imtina etməyə imkan verəcək".

Deməli, erməni hakim komandası sülh müqaviləsinin Qarabağ münafiqsindən kənar, tam ayrı prizmada qiymətləndirilməsinə şərait yaradacaq ehtimalların saxlanılması ilə ərsəyə gəlməsinə işarlıdır. Bakının Ermənistan konstitusiyasının ölkənin işğalçı mahiyyət daşıyan İstiqlaliyyət bəyannaməsinə istinad məntiqinin aradan qaldırılması tələbinə məhəl qoyulmaması da bundan qaynaqlanır.

Almaniya Prezidenti isə sülh müqaviləsinin imzalanmasının zəruriliyi baxımından bildirib ki, "təkrar edirik, çox önəmli qətiyyət var, vacib an yetişib, onun ritmini itirmək məsuliyyətsizlik olardı". O zaman ortaya daha bir sual çıxır: Məsuliyyətsiz davrandığı aşkar görünən, tarixi şansı qaçıracaq kimi təsir bağışlayan Azərbaycanı, yoxsa Ermənistan?

Sualımız ritorikdir. Bütün bunlara görə deyə bilərik ki, hər şey cənab Ştaynmayerin dilə gətirdiyi pozitivlik axarına uyğun struktura malik deyil. Hər halda, onun kimi təcrübəli siyasətçinin sadələşlə ola biləcəyinə də inanmırıq...

Almaniya lideri Azərbaycan və Ermənistan arasında barışı təşviq edən ritorikasını əsaslandırmaq naminə ölkəsinin və Avropanın təcrübəsindən söz açıq, həmçinin əslərlə stürmüş Almaniya – Fransa ziddiyyətlərinin artıq tarixə çevrildiyini vurğulayaraq müqayisə, müəyyən mənada isə eyniləşdirə aparıq. O, nikbin nəticəyə gəlməyi də unutmur: "Yadda saxlamaq lazımdır, Almaniyanın da, Avropanın da təcrübəsi göstərir ki, müqavilənin hazırlanması və onun həyata keçirilməsi ilk addımdır. Sonra isə müqavilənin həqiqətən də qüvvəyə minməsi, reallıqda barışıqə çevrilməsi neçə nəsilərlə tələb edir. Bu, çox uzun bir prosesdir. Belə bir etibarlı barışıqin həyata keçirilməsi hər iki ölkədə və xalqdan hələ çox vaxt tələb edəcək. Ona görə də bu barışıqə uzun zaman tələb edildiyini diqqətdən qaçırmayın. Amma ilk addım müqavilənin hazırlanması, imzalanması, ratifikasiyası, qüvvəyə minməsi və həyata keçirilməsidir. Sonra isə digər problemlər də həll oluna bilər. Ümid edirik ki, bu, tezliklə baş tutaçaq".

Deməli, həm bildirdiklərimizə, daha doğrusu, Ermənistan rəhbərliyinin sülh müqaviləsinin tez bir zamanda imzalanmasına çalışmasına, havadarlarının ölkəyə mövcud istiqamətdəki dəstəyinə, Azərbaycanın, guya, barış istəməməsi yönündəki təbliğatlarına, həm də cənab Ştaynmayerdən az öncə diqqətə çatdırdığımız iqtibasə nəzərən, belə yekun qənaətə gəlmək mümkündür ki, Almaniya dövləti hər nə qədər Qarabağın Azərbaycana məxsusluğunu bəyan etsə də, rəsmi Berlin olduqca diplomatik tərzdə, dolayısıyla İrəvanın barış gündəmini müdafiə edir.

Bəlkə, buna müdafiə etmək demək doğru olmaz. Onu da bildirmək istəmirik ki, Almaniya Fransa kimi davranır. Nəzərə alırıq ki, Parisdən fərqli olaraq, Berlin üçün Cənubi Qafqazdakı maraqlar imperialist karakter daşır və dəqiçidicilikdən uzaqdır. Həmişə də belə olub. Yəni Almaniya cənab Ştaynmayerin bildirdiyi kimi, Azərbaycana və Ermənistanə balanslı yanaşır. Onu da nəzərə alaq ki, ölkənin Prezidenti Bakıda ona ünvanlanmış suallara cavab verməkdən ustalıqə yayınsa da, onun mövzunu rəsmi Berlinin prinsipial mövqeyi və yanaşması üzərində gətirməsini anlayırıq. Mövqə isə bundan ibarətdir: "İstəyirik ki, iki dövlət arasında qeyri-sülh dövrü geridə qalsın və sabitlik gətirəcək yeni bir gələcək yaransın. Həm Ermənistan, həm də Azərbaycan üçün Cənubi Qafqaz sülhün bərqərar olduğu regiona çevrilməlidir".

***

Sonda onu da vurğulayaq ki, Almaniya dövlət başçısının ölkəsinin Cənubi Qafqazın sülhün qərarlaşdığı regiona çevrilməsində maraqlı olduğunu bildirməsində başlıca kazus iqtisadi mənfəətdir. Berlin Bakının Avropa və dünya üçün əhəmiyyətinin fərqiçəndir və rəasionaldır. Ancaq rəasionallığın məntiqi nəticəni doğurması, yəni iqtisadi faydanın real və möhkəm təməllərinin formalaşdırılması, ümumən Cənubi Qafqazın sülh və qlobal əməkdaşlıq məkanı olaraq oturuşması üçün təminat faktorunu son dərəcə vacib və mütləqdır. Azərbaycan dövlətinin çalışdığı da məhz bu təminatı əldə etməkdir.

Təminat özünü faşizm elementləri ilə göstərən erməni avartürizminin qaldığı bir şəraitə mümkünəndir. Ölkəmizin iki şərti də həmin avartürizmin kökünü qazımaya məramından qaynaqlanır. Təkəcə Almaniya yox, bütövlükdə dünya birliyi bunu anlamalı və mövcud istiqamətdə sözlü deyil, açıq-aydın, birbaşa əməli dəstəyini göstərməli, haqqı nahaqdan ayırd etməyi bacarmalıdır. Beynəlxalq aləm, həqiqətən, Cənubi Qafqazda barış istəyirsə, Azərbaycan – Ermənistan sülh prosesinə prinsipial yanaşmalıdır. İndi sentimentalizm notlu diplomatiya dəftərinə konara qoymağın vaxtıdır. Axı alman dəqiçliyi deyilən bir ifadə var.

Əvəz CAHANGİROĞLU
XQ

Transxəzər Dəhlizinin əhəmiyyəti və Naxçıvana yol

(əvvəli 1-ci səhifədə)

"Gətdikdə parçalanmış dünyada Transxəzər Naqliyyat Dəhlizi sizin ölkələrinizlə (Mərkəzi Asiyadakı 5 dövlət) Avropa arasında əlaqələri gücləndirəcək. Ancaq infrastruktur hər şey deyil", – deyə Ursula Fon der Lyayen vurğulayıb. Vacib məqamlardan biri də budur ki, AK Prezidenti dəhlizin effektivliyi üçün region ölkələri arasında sərhəd keçidlərinin asanlaşdırılmasını vacibliyi üzərində dayanıb: "Həm Mərkəzi Asiya, həm də Cənubi Qafqaz ölkələri ilə sərhəd keçidi Qara dənizə çatmaq üçün vacibdir".

Əlbəttə, xanım Lyayen son dərəcə zəruri məsələyə toxunub. Onun bildirdikləri bütövlükdə regionumuz baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Ona görə də AK prezidentinin söylədiklərinə dair bəzi nüansları diqqətə çatdırıq. Bəli, Transxəzər Naqliyyat Dəhlizinin müstəsnalığını vurğulayan fikir və düşüncələr aktuallaşmaqdadır. O da məlumdur ki, belə bir dəhliz ideyası əvvəldən gündəmdə gəlsə də, 44 günlük müharibədən sonra onun gerçəkləşməsi reallıqla səsəlməyə başlayıb. Yəni ölkəmizin savaşıqda qələbəsinin məsələdə müstəsna payı var. Ancaq vurğulamaq istədiyimiz məqam yalnız bu deyil.

Məlumdur ki, 44 günlük müharibədən sonra Azərbaycan özünü ayrılmaz tərkib

hissəsi olan Naxçıvana quru yolunun açılması kontekstində Zəngəzur dəhlizi ideyasını irəli sürüb. Lakin savaq məğlubi olan Ermənistan üzərinə gətirdiyü öhdəliklərə əməl etməyərək Naxçıvana quru yolun "Azərbaycandan Azərbaycana yol" məntiqini inkar edir. Yəni, rəsmi İrəvan bildirir ki, yolda sərhəd və gömrük nəzarətinin tətbiqi mütləqdır. Əks durum Ermənistanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini şübhə altına alır.

Ölkəmiz isə məsələnin bu cür qoyuluşu ilə razı deyil və razılaşa bilməz. Çünki Er-

mənistanın təhlükəsizlik təminatlarına etibar yoxdur. Həm də ona görə razılaşa bilməz ki, rəsmi İrəvan özünü "Dünyanın keşiməsi" ideyasını ortaya atmaqla, Ermənistanı qlobal kommunikasiya xəbının başlıca fiquruna çevirmək niyyəti güdür. Bu niyyətin gələcəkdə hansısa avartürə üçün dividendverici vasitəyə çevrilməyəcəyinə də təminat yoxdur.

Ermənistan Transxəzər Beynəlxalq Naqliyyat Dəhlizinin tərkib hissəsi olan Zəngəzur dəhlizinin reallaşmasına imkan vermirsə, yəni Naxçıvana quru yolunun Azərbaycanın şərtlə-

ri ilə açılmasına razı deyilsə, o zaman ölkəmiz qədim diyarımıza yolun İrəvandan keçməsi üzərində dayanır. Bununla bağlı müsbət razılıqlar da əldə olunub. Belə bir durumda Ermənistan təcriddə qalır. Bir halda ki, Azərbaycan – Ermənistan sərhədinin əsas hissəsi açılıb, deməli, Ermənistan-Türkiyə sərhədi də qapalı qalmalıdır.

İndi isə AP prezidenti Ursula Fon der Lyayenin diqqətə çatdırdığımız mövzuda başqa nələri bildirdiyinə nəzər salaq. Daha daqiq desək, onun dediklərindəki həssas məqamın üzərinə gələk. Diqqət yetirək, xanım Lyayen məsələni Ermənistan – Azərbaycan, Ermənistan – Türkiyə sərhədlərinin açılması kontekstində qoyur. Hesab edirik ki, belə yanaşmanın parametrlərini müəyyənəşdirən mühüm cəhət var. Söhbət Ermənistanə verilən öndəndən gedir. İstər-istəməz, Türkiyənin və Azərbaycanın Ermənistanı təcriddə saxladığına dair rəy formalaşır. Sanki, sərhədlərin açılmasını istəyən İrəvandır, istəməyən Bakı və Ankara. Azərbaycan və Türkiyə də türk dövlətləridir, Mərkəzi Asiya respublikaları da.

Bələ qənaətə gəlmək mümkündür ki, AK prezidenti Ermənistanın Türkiyə və Azərbaycanla sərhədlərinin açılmasının əhəmiyyətindən söz açarkən, "bu, Avropa ilə Mərkəzi Asiyamı heç vaxt olmadıqı qədər yaxınlaşdıracaq" kimi fikir işlədirsə, Mərkəzi Asiya

ölkələrinin də Transxəzər Beynəlxalq Naqliyyat Dəhlizi ideyasının reallaşmasını səfərbərliyi formalaşdırmaq niyyəti güdür. Ola bilər, o, sözügedən regionun türk respublikaları Ermənistanla bağlı Azərbaycan və Türkiyə ilə dil tapmağa, Bakını və Ankaranı razılığa gətirməyə həvəsəndirmək fikrindədir. Hər şey mümkündür.

Sonda deyək ki, AK-nin təmsalında, bütövlükdə, Avropa İttifaqı Transxəzər Beynəlxalq Naqliyyat Dəhlizinin açılmasında real təşəbbüskar qismində çıxış etmək istəyirsə, o zaman, ilk növbədə, Ermənistanı Naxçıvana yolla bağlı Azərbaycanın şərtlərini qəbul etməyə razı salmalıdır. İndiki durumda 5 Mərkəzi Asiya ölkəsinə, belə demək mümkünsə, xoşbəxtlik vadi sağ əllə sol qulağı qaşımaq təsiri bağışlayır. Digər tərəfdən, bir halda ki, xanım Lyayen Transxəzər Beynəlxalq Naqliyyat Dəhlizinin effektivliyi naminə sərhəd keçidlərinin sadələşdirilməsi məntiqini irəli sürür, bu yanaşmanın ilk nümunəsi ölkəmizin "Azərbaycandan Azərbaycana yol" məntiqinin gerçəkləşməsinin olması daha münasibdir. Yəni, söhbət Naxçıvana yolun gömrük və sərhəd nəzarətindən kənar strukturunu formalaşmasından gedir.

Ə.RÜSTƏMOV
XQ

Yumşalmanın yaratdığı qısqançlıq

Azərbaycan–İran münasibətlərinin normallaşması kimlərə sərf eləmir

Azərbaycan bütün ölkələrlə, xüsusilə qonşu dövlətlərlə əlaqələrin sivil, dostluq münasibətləri səviyyəsində qurulmasında daim maraqlı olub. Məlum səbəblərdən bir qədər soyumuş İran–Azərbaycan münasibətləri artıq özünün normal məcrasına düşmək üzrədir. Rəsmi Tehranın Bakıya yönəlik ritorikası dəyişib, diplomatik təmaslar intensivləşib və yaxın perspektiv üçün ortaq layihələrin müzakirəsinə başlanılıb.

Əslində, iki qonşu ölkə arasında qarşılıqlı heç bir tərəfə sərf eləmir. Ölkələrimizi və xalqlarımızı birləşdirən tarixi və milli dəyərlər məhz sıx əlaqələrin qurulmasını, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın yeni-yeni aspektləri üzrə irəli getməyi şərtləndirir. Siyasi təhlilçilər də belə hesab edirlər ki, İranda Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşması hər baxımdan sərfəlidir. İndiki həssas və ziddiyyətli bir dönmədə ən böyük qonşumuzdan biri ilə dinc, yanaşı yaşamaq olduqca zəruridir. İran üçün də Azərbaycan strateji tərəfdaşdır. Axı, ölkəmiz İranda Qərbrarasında körpü rolunu oynayır.

Bu günlərdə İran İslam Respublikası Prezidentinin siyasi məsələlər üzrə müşaviri Mehdi Səninin Bakıya səfəri məhz iki ölkə arasında keçmişdə qalmış umu-kütlürləri unudaraq, səmimi qonşuluq münasibətlərinin bərpa edilməsi və birgə layihələrin reallaşdırılması istiqamətində atılmış xoşməramlı addım kimi qəbul edilə bilər. “Azərbaycan İran üçün təkcə mühüm və dəyərli qonşu deyil, iki ölkənin xalqları bir-birinə qohum və dostdurlar” – deyən cənab Səninin fikrincə, Azərbaycan–İran münasibətlərinin səviyyəsi sırf diplomatik formatdan kənara çıxmalı, digər dövlət və özəl sahələrdə də yayılmalıdır. Yaxın qonşular arasında təmasların dərinləşməsinin əməkdaşlığın inkişafına böyük təsir göstərəcəyini əminliyini bildirən İran rəsmisi ölkəmizin “Azərbaycanla münasibətlərdə əsas məqsədini strateji əlaqələr qurmaq, istənilən gərginlikdən uzaq olmaq” formasında ifadə etdi.

Buna qədər isə cari ilin yanvarında Azərbaycan Baş nazirinin müavini Şahin Mustafayevini, daha sonra Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevini Tehrana səfərlərini, iki ölkə arasında iqtisadi, ticarət və diplomatik sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinin müzakirə olunduğunu xatırlatmaq istəyirik. Azərbaycan heç vaxt cənub qonşusu ilə münasibətlərinin soyumasında maraqlı olmayıb. Əksinə, daim əməkdaşlıq xəttini tutub. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dəfələrlə boyan edib ki, heç zaman heç bir dövlət İrana qarşı Azərbaycan ərazisində fəaliyyət göstərməyib və bundan sonra da göstərməyəcək. Bütün dünya bir daha əmin oldu ki, Azərbaycan dövləti öz milli maraqlarını müdafiə etmək üçün müstəqil siyasi iradəyə, qətiyyətli mövqeyə malikdir. Tehran da bunu yaxşı bilir. Eyni zamanda, rəsmi Tehran onu da görür ki, Azərbaycan İranda normal qonşuluq münasibətlərində maraqlıdır. Oxuculara xatırladaq ki, 2006-cı ildə

ABŞ İrana qarşı müharibəyə başlayacağı ilə bağlı bəyanat verərkən cənab Prezident Azərbaycan ərazisində istifadə variantını istisna etdi. Həmin qətiyyətli, prinsipial mövqe bu gün də öz yerindədir. Yəni dünyanın fəvqəldövlətinin qarşısında Azərbaycan həm özünün dövlət maraqlarını, həm də qonşu İranın maraqlarını qətiyyətli qoruyur. Çox güman ki, bütün bunlar İranda qiymətləndirildi.

Azərbaycanın Ermənistan istisna olmaqla, bütün qonşuları ilə səmimi və yaxın münasibətləri var. Bunun sayəsində Azərbaycanın beynəlxalq əhəmiyyətli böyük layihələri reallaşdı və bu gün də reallaşmaqdadır. Bu zaman ikitərəfli münasibətlər formatında qonşularla münasibətlər ön yerdedir. Cənub qonşumuz İranda da münasibətlərimizin bu formatı Azərbaycanın xarici siyasətinin mahiyyətindən doğur. Çünki, qeyd etdiyimiz kimi, İranda Azərbaycan tarix, dinimiz, orada yaşayan soydaşlarımız, bir sıra digər amillər birləşdirir. İran İslam dövləti, Azərbaycan müsəlman ölkəsidir. Bu amili Prezident İlham Əliyev çıxışlarında daim vurğulayıb. Dövlət başçımızın belə sağlam, xoşməramlı, dialoqa açıq çağırışları öz nəticəsini verməli idi. İran–Azərbaycan münasibətlərinin müsbət istiqamət götürməsinə bu faktın önəmli rolunu qeyd etməmək olmaz. Tədqiqatçılıq haldır ki, münasibətlərin normallaşmasına doğru müsbət impulsur müşahidə olunur, düşünə qədər həlli mümkün sayılan məsələlər tənzimlənilir, səmimi qonşuluq münasibətlərinin bərpası üçün hər iki tərəfdən xoş məram nümayiş etdirilir. Bəli, Azərbaycan İranda əlaqələrin sivil, dostluq münasibətləri səviyyəsinə qalxmasında maraqlıdır. Bakı bu istiqamətdə hər zaman əməli addımlar atıb.

Gözlənilməli kimi, Bakı və Tehran arasında münasibətlərin normallaşması bəzi “gücləri” və onların ətrafında “fırlanan” bədxahlarmızı narahat etməyə başlayıb. Bu anti–Azərbaycan “xorunun” solo ifaçılarından biri rolunda “Ermənistan–İran Əməkdaşlığın İnkişafı Fondu”nun rəhbəri Pouya Hüseyni çıxış edib. “İsrailin Azərbaycanı verdiyi silahlar təkcə Ermənistanla qarşı yönəlməyib. İran Azərbaycanın gedişatını və davranışını izləyir” – xarakterli təxribətçi açıqlaması ilə gündəmə gəlməyə çalışan Pouya Hüseyni jurnalistlərlə söhbətində İsrailin Azərbaycanı təkcə Ermənistanla deyil, həm də İrana qarşı yönəlmiş silahlarla təmin etdiyini deyib. Onun xəstə təxəyyülünə görə, İran zəifləsə, vəziyyətdən istifadə edib ona qarşı Cənubi Qafqazdan ikinci cəbhə açıla bilər.

Bələ avontürüst və məkrli bəyanat-

Ekspert rəyi

Rasim MUSABƏYOV,
Milli Məclisin deputatı, politoloq:

– İki ölkə arasında tarixi, mədəni, dini bağları nəzərə alaraq deyə bilərik ki, münasibətlər daim inkişaf etməlidir. Qarşılıqlı maraqlara söykənən səmimi qonşuluq siyasəti aparılmalıdır. Bizim böyük ortaq layihələrimiz var. Amma təəssüf ki, İrana tətbiq olunan beynəlxalq sanksiyalar ikitərəfli iqtisadi əlaqələrə müəyyən məhdudiyətlər yaradır. İqtisadi əlaqələrin inkişafında həm Tehran, həm də Bakı maraqlıdır.

İran Prezidentinin Azərbaycana səfəri təbii və zərurətdən doğur. Həssas dirom ki, gözlənilən səfərin müsbət nəticələrindən biri İranda Azərbaycana qarşı düşmən mövqədə olan qüvvələrin zərərli təbliğatının qarşısını tam almada da, onu xeyli məhdudlaşdıracaq. Burada diqqətli cəlb edən başqa məqamlar da var. İranın bəzi siyasətçiləri, guya, Azərbaycanda İsrail kəşfiyyatının yerləşdiyi və bizim ərazimizdə İrana zərər verəcəyi ehtimalından danışırlar. Halbuki, onlar bunu təsdiqləyən heç nə ortaya qoymayıblar. Əslində, İrana qarşı kəşfiyyət fə-

liyyəti ilə ABŞ-ın İrəvanda kəşfiyyatının 2 minə yaxın əməkdaşı məşğul olur. Bu fakt İrana heç narahat eləmir, amma Qərbin hansısa qurumunun Azərbaycanda olması dərhal Tehranı hiddətləndirir. Ermənistanla sərhədinin yaxınlığında NATO ilə birgə təlimlər keçirilir, Avropa İttifaqının təxribətçi-kəşfiyyət missiyası iş görür, İran buna susur. Sanksiyalara görə Qərbin, demək olar ki, heç bir dövləti İranda əməkdaşlıq etmir, amma İranın onların gözü qabağında Tehranla iqtisadi-ticarət, hətta hərbi əlaqələri həyata keçirir, buna görə onu qınayan yoxdur. Yəni biz həm İran, həm də Qərbi dövlətləri tərifləyən və ikili standartları müşahidə edirik. Bunlar isə Azərbaycanla qarşı hansısa iddia ilə çıxış etdirdilər. Dünya belədir və biz yalnız özümüzə güvənməli və müstəqil siyasətimizi irəli aparmalıyıq.

la ictimai rəyi azdırmaq məqsədi güdən fond rəhbəri Tehranı İrəvanla təhlükəsizlik sahəsində sıx əməkdaşlıq etməyə çağırır: “Çünki bu məsələdə iki ölkə bir-birinə bağlıdır. İran və Ermənistan oxsar regional təhdidlərə üzlaşırlar, ona görə də təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlıq pozulmuş tarazlığı bərpa edəcək səviyyəyə yüksəlməlidir”.

Özünün haypərəst təfəkküründə psevdotəhlükə xofunu yaradan Hüseyni buna qarşı Ermənistan və İranın silah toçizəti, kəşfiyyət məlumatlarının mübadiləsi və təhlükəsizliyin digər aspektlərində əməkdaşlıq qurumlarının vacibliyini öna çəkib.

“İran Ermənistanla belə dəstəyi verməyə hazırdır. Bu cür əməkdaşlığa mane olan üçüncü tərəflər – bu, Qərbi ölkələri də ola bilər, başqa ölkələr də – bizim

əlaqələrimizə qarışmamalıdır”, – deyən Hüseyni xatırladı ki, Ermənistanla İran arasında ticarət dövriyyəsi 300 milyon dollardan 700 milyon dollara yüksəlib. Hər iki ölkənin bu rəqəmi əvvəlcə 1 milyard dollara, sonra isə 3 milyard dollara çatdırmaq niyyətində olduğunu bildirən fond rəhbəri özünün anti–Azərbaycan çıxışları ilə əvvəllər də diqqət mərkəzinə düşmüşdü. Bu paylaşımlı Hüseyni bir il bundan əvvəl Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı etmişdi: “Dəhliz olmayacaq və lazım gələrsə, Araz çayı işğalçıların qanına bulaşacaq”. Siyasi düşüncəsi daşnak-revanşistlərin ağılından irəli gətirməyən bu ekstremist həmin mətnə Ermənistanın suveren ərazisinin qan rəngli xəritəsini də əlavə etmişdi.

Əgər Tehran–Bakı arasında müsbət təmasları İranın Ermənistandakı fəvq-

laddə və səlahiyyətli səfəri Mehdi Sobhani dəstəkləmiş olsaydı, bu, təcübüblü görünürdü. Onun haypərəst və anti–Azərbaycan mövqeyi biza çoxdan məlumdur. O, yenə öz amplitudasında qalmaqdadır. “Ermənistanın cənubunda, Sünikdə (Zəngəzurd – red.) hadisələrin inkişafı birbaşa İranın maraqları ilə bağlıdır və Tehranın beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərin dəyişdirilməsini özünü qırmızı xətti hesab etməsinin səbəbi də məhz bununla bağlıdır”. M.Sobhani bunu “Hayk–İran: min illik məhəllə” mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransda deyib. Ardınca izah edib ki, bu gün Ermənistan, Cənubi Qafqazda və İranda gedən proseslər bir-birindən asılıdır. “İran və Ermənistanın taleyi, maraqları və təhlükəsizliyi coğrafi yerləşməsinə görə həmişə bir-birinə bağlı olub” – deyən Sobhani sənə Ermənistanla sərhədi İranın ən təhlükəsiz ərazilərindən biri hesab edib: “Biz heç vaxt Ermənistanla təhlükə hiss etməmişik, Ermənistan da heç vaxt İranda təhlükə hiss etməyib”. Şərh əvəzinə bunu deməyi vacib sayırıq ki, Sobhaninin diplomatıyadan uzaq və açıqlamaları İranın indiki mövqeyi ilə açıq-aşkar ziddiyyət təşkil edir. Yəqin, rəsmi Tehran dikbaş elçisini daha yaxından taniyəcək və müvafiq tədbirlər barədə düşünəcək.

Bu gün Azərbaycanla münasibətlərin normallaşması, inkişaf etməsi İrana da hava-su kimi lazımdır. Məlumdur ki, cənub qonşumuz beynəlxalq təzyiqlə altındadır, beynəlxalq birlik ona qarşı təcrid siyasəti həyata keçirir. Amma Azərbaycan indiyə qədər İran əleyhinə sanksiyalara qoşulmayıb. Əksinə, İranda iqtisadi, ticarət münasibətlərinin inkişaf etdirilməsində maraqlı olduğunu əməli addımlarla nümayiş etdirib. İndiki məqamda Şimal–Cənub transmilli nəqliyyat marşrutunun, eləcə də Şərqi Zəngəzuru Naxçıvanla birləşdirəcək dəhlizin strateji əhəmiyyətini hər iki tərəfin qeyd etməsi təsadüfi deyil. Çünki ortaq maraqların üst-üstə düşdüyü bu layihələrin reallaşması ölkələrarası münasibətlərdə yaranmış müvafəqəti sənəlməni aradan qaldıracaq, gələcəkdə bölgəni global risklərdən sığortalayacaq. Yəni ümidverici perspektiv iki ölkə xalqlarının səmimi qonşuluq, əmin-amanlıq və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq şəraitində yaşaması üçün möhkəm zəmin ola bilər.

Bütün bu reallıqları nəzərə alaraq, deyə bilərik ki, rəsmi Tehran Bakı ilə əlaqələrin yeni çağırışları göz önünə alaraq qurulması barədə ciddi düşüncələr və İİR Prezidentinin Azərbaycana gözlənilən səfərində bu sayələrin müsbət nəticələrini görəcəyik. Bu tendensiyanı həzmedə bilməyənlərin, bədxahlarmın maneçilik cəhdlərinə baxmayaraq, bundan sonra iki qonşu ölkə arasında münasibətlərin yalnız yüksəlmə xətt üzrə inkişaf edəcəyinə inam böyükdür.

İmran BƏDİRƏNLI
XQ

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Xatırladaq ki, Hayastan 2023-cü ildən Rusiyadan idxal etdiyi qızıl külçələri ilkin emal edir, sonra Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə və Honq–Konqqa ixrac edir. Bu, Rusiyanın Ukraynada həyata keçirdiyi “Xüsusi hərbi əməliyyat”dan sonra baş verib. Belə ki, 2022-ci ildə Rusiyadan çıxarılan pulun əhəmiyyətli hissəsi Ermənistanda yerləşdirilib. Bununla yanaşı, bu ölkə Avropa və ABŞ-da istehsal olunan malların Rusiyaya idxalı və qiymətli daşların, qızıl məmulatlarının üçüncü ölkələrə ixracı üçün əsas tranzit yollarından birinə çevrilib. Biznes əməliyyatları 2023-cü ilin sonlarında kəskin şəkildə artıb. Hayastan milyardlarla dollarlıq Rusiya qızılını öz məhsulu kimi ixrac edib.

Rəsmi statistikaya görə, 2023-cü ildə İrəvan 1,8 milyard dollar dəyərində qızıl və 589 milyon dollar dəyərində brilyant ixrac edib. Bu, 2022-ci ilə müqayisədə 4,4 dəfə çoxdur və Ermənistan iqtisadiyyatı üçün rekord göstəricidir. İrəvanlı iqtisadçı Suren Parsyan deyib: “Rusiya kapitalından erməni kanalları vasitəsilə almaz və qızıl alveri zamanı istifadə olunub. 2023-cü ildə Ermənistan 4,5 milyon karat almaz ixrac edib. İxrac edilən məhsul respublikanın özündə istehsal olunan 30 dəfə çoxdur və artan təkrar ixracın parlaq faktıdır”.

2024-cü ildə də tədərək artıb. İlin birinci rübündə qızıl ixracı 2,5 milyard, almaz ixracı isə 185 milyon dollar təşkil edib. Ermənistanda bu “xammalın” emalı əvvəlki illə müqayisədə 31 faiz artıb.

Ümumiyyətlə, qızıl və qiymətli daşların təkrar ixracı 2024-cü ilin ortalarında pik həddə çatıb. Ermənistan Gömrük Xidmətinin məlumatına görə, 2024-cü ilin birinci yarısında ixrac edilən 4,1 milyard dollarlıq (59 ton) qızılın 64 faizi Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə (BƏƏ), qalan hissəsi isə Honq Konqqa göndərilib. Brilyantın isə 77 faizi BƏƏ-yə satılıb.

Maraqlıdır ki, Hayastan Rusiya qızı-

Ermənistan sənayesi çökür

İlin təkrar ixracı ilə yanaşı, həm də qədrliq xəməllər bu ölkəyə mobil telefonlar, məişət texnikası, Avropa, Amerika və digər ölkələrin istehsalı olan avtomobillər tədarük edib. Avropa, Asiya, Yaxın Şərqi və digər region ölkələri ABŞ və Avropa İttifaqının sanksiyalarından ehtiyat edərək öz mallarını Rusiyaya birbaşa deyil, məhz Ermənistan üzərindən çatdırıblar.

Onu da qeyd edək ki, Ermənistan bu sxeem üzrə 2024-cü ildə 13 milyard dollarlıq məhsul ixrac edib. İxracın da 65 faizini, yəni 7,45 milyard dollarını qızıl satışı təşkil edib. Nəticədə mövcud olmayan istehsal hesabına son iki ildə Ermənistan sənayesində yüksək artımlar qeydə alınıb və bu, böyük nailiyyət kimi təqdim edilib. Bildirilib ki, artım iqtisadiyyatın şaxələnməsi hesabına baş verib, ölkənin həm iqtisadiyyatında, investisiyalarında, həm də xarici ticarətində payının kəskin artmasında özünü göstərib.

Amma rəqəmlər onların yalan danışdığını ortaya qoyur. Artım yerli istehsal hesabına baş verməyib. Əslində, sənayedə artım Rusiyadan idxal olunan qiymətli daşqaz və qızılın, həmçinin xarici malların bu ölkədə təkrar ixracı ilə bağlı olub. Məsələ ondadır ki, Ermənistanın ixracı ilə bərabər idxalının böyüməsi də milli iqtisadiyyatın tələbatına əsaslanmır. Bunun özü artıq təkrar idxal və təkrar ixracdan xəbərdar verib, bu ölkənin iqtisadiyyatının real vəziyyətini əks etdirir, şaxələndirilmənin mövcud olmadığını göstərir. Yəni Hayastanın sənayesi yerli istehsal hesabına artmayıb. Bu artımın kökündə xaricdən gələn malların təkrar ixracı dayanır. Onlar olmasa, Hayastanın sənayesi də çökəcək.

Onu da qeyd edək ki, 2025-ci ildən bu cür əməliyyatların əvvəlki həcmində həyata

keçirilməsi sanksiya təhlükəsi səbəbindən mümkün olmayacaq. Bu il Ermənistan sənayesinin ağır vəziyyəti, onun nə qədər acınacaqlı halda olduğunu ortaya qoyacaq.

Yada salaq ki, 2022-ci ilin iyununda Ukraynada müharibə başladıqdan sonra, ABŞ Rusiya qızılının idxalına qadağa qoyub. 2024-cü ilin əvvəlindən isə Rusiyadan Avropa İttifaqına (Aİ) qeyri-sənəyə xarakterli təbii və sintetik brilyant və brilyant zinet əşyalarının birbaşa idxalı dayandırılıb. Üçüncü ölkələrdə emal edilən rus almazlarına qismən Avropa embarqosuna martın 1-dən qüvvəyə minib. Tam qadağa isə sentyabrın 1-dən tətbiq olunub. Kollektiv Qərbi bununla Moskvanın maliyyə

resurslarını tükəndirmək və beləliklə də, gündülik müharibə xərcələrini qarşılamaq imkanlarını məhdudlaşdırmaq istəyib. Çünki qızıl ixracı Rusiya üçün strateji sahə və mühüm gəlir mənbəyidir. O, dünya üzrə ən çox qızıl ehtiyatlarına malik ölkələrin top onluğunda beşinci yerdə qərarlaşıb. Moskvaüstünlüklər qazandıran həm də o amildir ki, bu ölkə qızıl ehtiyatlarını əsasən daxili istehsal hesabına artırır. Onilliklərdə artımın burda böyük dövriyyəsi olan qızıl hasilatı sənayesi formalaşdırılıb.

Beləliklə, şimal qonşumuz uzun müddət sanksiyadan yayınmaq üçün Hayastandan tranzit ölkə kimi istifadə edib, məhsulu xarici bazarla Ermənistan malı kimi çıxar-

rıb. Sanksiyalardan sonra qızılın və zinet əşyalarının təkrar ixracı əvvəlki səviyyədə mümkün olmayacaq. Erməni ekspert Emmanuel Mkrtçyanın sözlərinə görə, Rusiya – Ukrayna müharibəsi səbəbindən Ermənistanla köçən iş adamlarının açdığı müəssisələrin, təxminən, 20 faizi ölkədə qalıb, 80 faizi isə onu tərk edib. Eyni zamanda, erməni dramının kəskin məhkəmlənməsi ixrac məhsullarının qiymətinin artmasına və onların rəqəbat qabiliyyətinin azalmasına səbəb olub.

Bunu rəqəmlər də təsdiqləyir. Məsələn, 2024-cü ilin birinci yarısında 4,1 milyard dollarlıq qızıl ixrac edilməmişdir, ilin ikinci yarısında bu rəqəm 3,35 milyard dollara düşüb. 2025-ci ilin yanvar–fevral aylarında da ixracda kəskin azalma var. Bu göstərici 59,7 faiz azalaraq 1 milyard 41 milyon dollar olub. Qızılın təkrar ixracının azalması səbəbindən 2025-ci ildə 9 milyard dollarlıq ixrac gözlənilir. Bunların bir hissəsi hələ də yenidən ixracdır ki, bəzi məhsullar, xüsusilə elektronika və texnika şəkildə Ermənistan vasitəsilə Rusiya bazarına daxil olmaqda davam edir. Əgər bu da olmasaydı, ixracın aşağı düşməsi daha böyük miqyasda qatardı. İdxal isə 45,8 faiz azalaraq 1 milyard 744,8 milyon dollar olub. Xüsusilə Rusiyadan idxalda ödənişlərin nisbətən 60 faizdən çox azalma var.

İqtisadçı Aqasi Tavadyan hesab edir ki, 2025-ci ildə nəticələr qat-qat pis ola bilər. Bu kontekstdə Tavadyan 2025-ci ildə hökumətin büdcəyə yenidən baxmalı olacağını istisna etməyib: “İxrac azalıb və bundan sonra da azalacaq. Son nəticədə iqtisadiyyatımızın əsl mənzərəsi üzə çıxacaq”.

Göründüyü kimi, Ermənistan iqtisadiyyatında artım xarici amillərə bağlıdır. Bu amillərin təsirinə zəifləməsi, əvvəlki dövrlərin yüksək iqtisadi artımlarının boşluğu və Ermənistan iqtisadiyyatının acınacaqlı vəziyyətini daha aydın göstərir.

Pünhan ƏFƏNDİYEV
XQ

“Heydər Əliyev: Şəxsiyyətin miqyası və missiyası”

AMEA-nın dəyərli elmi töhfəsi

İMQALƏ

İdeya

AMEA-da “Heydər Əliyev: Şəxsiyyətin miqyası və missiyası” (Bakı: Elm, 2025, - 612 s.) adlı monoqrafiya yazılmışdır. Monoqrafiyanın ideya müəllifi AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyliyədir. O, monoqrafiyanın nəzəri, konseptual və metodoloji əsaslarını da müəyyən etmişdir. Əsərin ideyasının yüksək elmi səviyyədə reallaşması üçün AMEA prezidenti onun struktur-funksional quruluşunu vermiş və məntiqi stüjetini müəyyənləşdirmişdir. Bunlar monoqrafiyada bir neçə müəllifin mövzunu vahid məntiqi prizmada tədqiqi-ni sintez etməyə imkan vermişdir. Nəticədə, Azərbaycan elmində Ulu öndərin tədqiqinə həsr edilmiş mükəmməl əsər meydana gəlmişdir.

Əsərin əsas qayəsi Ümummilli liderin bir şəxsiyyət kimi müxtəlif aspektlərdə dərin, əhatəli və daim təkmilləşdirilə bilən elmi tədqiqinə start verməkdən ibarətdir. Tədqiqat istiqamətinin bu cür müəyyən edilməsini həm aktualıq, həm də dövlətçilik baxımından olduqca düzgün və səmərəli hesab edirik.

Birincisi, Heydər Əliyev bir şəxsiyyət, dövlət xadimi və lider kimi, Azərbaycan xalqı, dövləti və siyasəti üçün çoxaspektli fəaliyyət göstərərək, əvəzəlməz töhfələr verən dahidir!

İkincisi, Ulu öndər müasir dünya siyasətində elə bir zirvədir ki, yalnız tarixdən ona baxmağın deyil, həm də Heydər Əliyevdən “tarixə baxmağın” zəruriliyinin aktuallığına şübhə yoxdur. Yəni Ümummilli liderin şəxsiyyəti və fəaliyyətinin tarixi qiyməti ilə özünün verdiyi başgəri töhfələr harmoniya təşkil edir, bir-birini tamamlayır. Obrazlı desək, Heydər Əliyev müasir dünya siyasəti ilə konkret Azərbaycan siyasətinin “yeni mənalar yaradan kəsişmə sahəsində bərqərar olmuşdur”!

Bu ideya təşəbbüsünün mühüm aspekti Ümummilli liderin şəxsiyyəti və siyasi xadim, dövlət başçısı və lider kimi ciddi və dərin elmi tədqiqi uzun müddət davam etməli olan proses olması ilə bağlıdır. AMEA prezidenti monoqrafiyanın ideyasının nüvəsində məhz bu tezişi götürür! Yəni vurğulanan anlamda monoqrafiya yekun deyil, başlanğıcdır.

Bu qonaq kitabın ideyasında iki fəlsəfi və siyasi-nəzəri anlamı vacib olan faktorun – “şəxsiyyətin miqyası” və “şəxsiyyətin missiyası”nın qarşılıqlı əlaqədə tədqiq edilməsinin əsas yer tutması kontekstində də əsaslı görünür. Məsələnin bu tərəfi monoqrafiyanın “elmi aktualıq yükünü” adekvat dərk edilməsi baxımından olduqca əhəmiyyətlidir. Doğrudan da, “miqyas” və “missiya” anlayışlarını dahi insanların məhz şəxsiyyətlərinin fəlsəfi, elmi və politoloji dərinliyinə necə uğurlu proyeksiya etmək olar? Çünki “miqyas”, əsasən, fiziki, coğrafi, riyazi və digər konkret elm sahələrində məzmunlaşmış termindir. Onun sosio-humanitar sahəyə kateqoriya kimi proyeksiyası əsaslı yanaşma tələb edir. “Missiya” anlayışı da tarixdən məlum olduğu kimi, müxtəlif mənələrdə işlənilir. Məsələn, dini təlimlərdə “missionerlik” kimi bir anlayışdır. Bundan başqa, fəlsəfədə, sosiologiyada, kulturologiyada, ədəbiyyatda “missiya”nın müxtəlif məzmun çalarlarına rast gəlmək olar.

Bunlarla yanaşı, keçən əsrin 70–80-ci illərində Qərb liderologiyası və ümumilikdə politologiyasında liderliyin miqyası və missiyası anlayışlarından istifadə olunmuşdur. Nümunə kimi, məşhur fransız politoloqu Jan Blondelin “siyasi lider”, “milli lider” və “ümummilli lider” anlayışlarını təhlili zamanı fəaliyyətin miqyası və missiya məsələsinə qismən araşdırmışdır. Bu za-

man o, Qərb politoloqlarının bu məsələyə dixotomik (yəni yalnız iki əsas faktorun qarşılıqlı müqayisəsinə əsaslanan tədqiqat metodu) qoyulması qüsuru saymışdır. Nümunə kimi, J.Blondel XX əsrin ikinci yarısının tanınmış siyasi nəzəriyyəçiləri olan R.C.Takerin, J.M-G.Barnsin, Q.Peycin ideyalarını liderin şəxsiyyəti – ünsiyyəti – ətraf mühit kontekstində təhqiqi təhlil edir.

Postsovet məkanı ölkələrində də siyasi lider, milli lider, ümummilli liderliyin nəzəri müqayisəsi zamanı şəxsiyyət və fəaliyyətin qarşılıqlı münasibətlərinə müraciət olunur (məsələn, qazaxıstanlı politoloq D.A.Kaletayev). Azərbaycanda akademik İsa Həbibbəylinin 2019-cu ildə “Azərbaycan” qəzetində dərc edilmiş “Ümummilli liderlik: miqyası və missiyası” məqaləsində maraqlı təhlil aparılmışdır.

Biz bu məsələnin üzərində detallı dayanmaq fikrində deyilik. Sadəcə, onu göstərmək istəyirik ki, lider, onun şəxsi keyfiyyətləri, kommunikaabliyi və situasiyalarda atdığı addımların miqyası və missiyası məsələsi elmi baxımdan trivial deyildir, əksinə, tədqiqinə hələ də ciddi ehtiyacı olan mürəkkəb prosedir.

Sonuncu tezisnin məzmunu işığında monoqrafiyada bu cür mürəkkəb nəzəri və metodoloji özəlliklərə malik mövzunu araşdırılması üçün, zənnimizcə, optimal çarix yolu seçilmişdir. Belə ki, əsərdə şəxsiyyətin miqyası və missiyası mürəkkəb və ümumi fəlsəfi-elmi aspektdə deyil, Ümummilli liderin çoxşaxəli fəaliyyətində şəxsiyyətinin rolu kontekstində konkret faktlar əsasında tədqiq edilmişdir. Bu zaman əsərin çox mühüm üstünlüklərindən biri kimi, fəlsəfi, filoloji, siyasi, geosiyasi, psixoloji, informasiyon, tarixi, ideoloji, kulturoloji, təhsil, coğrafi aspektlərin mövzunu təhlili baxımdan bir-birini tamamlamasını vurğulamaq olar. Bu özəllik monoqrafiyanın semantik “məkanı”nda struktur özəllikləri və təhlilin ortaq məntiqi stüjetində ifadəsinə tapmışdır. Ona da vurğulayaq ki, əsərin bu məziyyəti “Noticia” hissəsində elmi cəhətdən yığcam, obrazlı və ümumiləşdirilmiş formada əks etdirilmişdir (noticiani akademik İsa Həbibbəyli yazmışdır). Qeyd etdiyimiz xüsusiyyətlər üzərində geniş dayanmağa ehtiyac vardır.

Monoqrafiyanın semantik “məkanı”

Əsəri Heydər Əliyev şəxsiyyətinin tədqiqində fənlərəsas yanaşmanın maraqlı nümunəsi kimi qəbul etmək olar. Burada müasir elmi araşdırmalar üçün faydalı hesab edilən kollektiv yaradıcı komandanın əlamətlərini görürük. Onun başlıca özəlliyi vahid tədqiqat mövzusunda fərqli elmi prizmalardan ortaq məntiqi çərçivədə yaradıcı yanaşmadan ibarətdir. Yəni müasir elmi kriteriyalara cavab verən kollektiv yaradıcı fəaliyyət həmin monoqrafiyada əyani-şəxsiyyətinin fəlsəfi, elmi və politoloji dərinliyinə necə uğurlu proyeksiya etmək olar? Çünki “miqyas”, əsasən, fiziki, coğrafi, riyazi və digər konkret elm sahələrində məzmunlaşmış termindir. Onun sosio-humanitar sahəyə kateqoriya kimi proyeksiyası əsaslı yanaşma tələb edir. “Missiya” anlayışı da tarixdən məlum olduğu kimi, müxtəlif mənələrdə işlənilir. Məsələn, dini təlimlərdə “missionerlik” kimi bir anlayışdır. Bundan başqa, fəlsəfədə, sosiologiyada, kulturologiyada, ədəbiyyatda “missiya”nın müxtəlif məzmun çalarlarına rast gəlmək olar.

Bunlarla yanaşı, keçən əsrin 70–80-ci illərində Qərb liderologiyası və ümumilikdə politologiyasında liderliyin miqyası və missiyası anlayışlarından istifadə olunmuşdur. Nümunə kimi, məşhur fransız politoloqu Jan Blondelin “siyasi lider”, “milli lider” və “ümummilli lider” anlayışlarını təhlili zamanı fəaliyyətin miqyası və missiya məsələsinə qismən araşdırmışdır. Bu za-

elmi məqsədi elə müəyyən edilmişdir ki, tədqiqat prosesinin qeyri-bircinsliyi ilə gəlinən qənaətlərin məzmunu vahid semantik “məkan”da bərqərar olmuşdur. Burada, təbii ki, müəlliflərin akademiklər, AMEA-nın müxbir üzvləri və elmlər doktorları olması da müsbət təsirinə göstərmişdir. Bu baxımdan monoqrafiyanı akademik elmi təfəkkürün intellektual sinerjisi kimi təsvir etmək mümkündür. Həmin sinerjinin Ulu öndərin zəngin şəxsiyyətinin müəyyən aspektlərinə işiq saldıqına əminlik! Onun elmi baxımdan ana xəttini isə əsərin məntiqi stüjeti təşkil edir.

Əsərin məntiqi stüjeti

Elmdə istənilən predmetin tədqiqi əsaslı məntiqi (daha geniş anlamda rasionallıq növü) tələb edir. Fəlsəfə tarixində elmi araşdırmaların rasionallığın növdən ciddi surətdə asılılığı vurğulanmışdır. Yəni tədqiqatda alınan biliyin necəliyi, hətta “elmilik dərəcəsi” onun hansı rasionallıq növündə baxılması ilə əlaqədardır. Müasir elmin fəlsəfəsində və belə demək mümkündürsə, elmsünaşlıqda rasionallıqla yanaşı, sosial-mədəni faktorlar da biliyin qiymətləndirilməsi kriteriyaları sırasına daxil edilir. Bu monoqrafiyada isə vurğulanan elmi idraki (və ya koqnitiv) xüsusiyyətlərlə yanaşı, tədqiq edilən mövzunu xüsusi əhəmiyyət kəsb etməsi nəzərə alınmışdır. Onun, ən azı, üç səbəbini göstərmək bilirik.

Öncə deyək ki, ümumiyyətlə, şəxsiyyət məsələsinin fəlsəfi və elmi araşdırılması mahiyyətcə mürəkkəb dərkətmə prosedir. Birincisi, qədimdən fəlsəfədə fərd, şəxs və şəxsiyyətin insanın cəmiyyətdə fəaliyyəti kontekstində araşdırılmışdır. Bu yanaşma çərçivəsində fərqli nəticələr alınmışdır. İkincisi, digər tədqiqat təcrübəsi şəxsiyyəti sırf psixoloji yanaşma ilə əlaqələndirir. Xüsusilə, analitik psixologiyada maraqlı qənaətlərə gəlinmişdir (Z.Freyd, K.Yunq, H.D.Lassuel və başqaları).

Üçüncüsü, XX əsrin əvvəllərindən isə siyasi liderliyin konkret psixoloji tədqiqi intensivləşmişdir. Hələ XIX əsrdə ingilis filosofu T.Karleyl “böyük insanlar nəzəriyyəsi”ni yaratmışdır. XX əsrdə liderliyin “şəxsi keyfiyyətlər nəzəriyyəsi” meydana gəlmişdir. Bu, “böyük insan” nəzəriyyəsinə bənzər və əsasən, psixoloji keyfiyyətlərə bağlıdır (R.Stoqdill, Z.Freyd, H.D.Lassuel və s.).

Bunlardan başqa, müxtəlif variyasiyalarda şəxsiyyətin sosioloji, kulturoloji, tarixi və s. tədqiqi məlumdur. XX əsrdə şəxsiyyətin tədqiqinin amerikalı və fransız mütəxəllifləri formalaşmışdır. Fransızlar yaradıcı şəxsiyyəti ancaq şəxsi keyfiyyətləri kontekstində öyrənməyə üstünlük verirlər. Amerikan mütəxəllifləri isə şəxsiyyətin yaşayışını itirəndən sonra fəaliyyətinin təhlilini də önəmli sayırlar. Hər bir halda dahi şəxsiyyətlərin öyrənilməsi hələ də mürəkkəb və çətin məsələ kimi qalır.

Bunların fonunda monoqrafiyada Ulu öndərin şəxsiyyətinin onun miqyası və missiyasının qarşılıqlı əlaqəsində tədqiqinin xüsusi məntiqi stüjet tələb etdiyi aydındır. Əsərin strukturunda (fasiollar, bütövlükdə tərtibatın məzmunu və forması) məntiqi stüjetin müəyyən aspektləri ifadə olunmuşdur. Ona iki prizmanın “kəsişmə sahəsi”ndə baxmaq olar.

Birincisi, fasilələrdə mətnin məzmununun müxtəlif aspektlərinin ifadəsidir. İkincisi, mətnlərdən müəlliflərə baxış bucağı altında tədqiqin məntiqi özəllikləridir. Birinci mövzudan mətnə keçidi ifadə edirsə, ikinci mətdən müəllifə baxışdır.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfi elmləri doktoru

Gürcüstan parlamenti “Xarici agentlər haqqında” Qanunu üçüncü və sonuncu oxunuşda qəbul edib. Qanunun lehinə 86 deputat səs verib. Yeni qanun ABŞ-ın FARA (Xarici Agentlərin Qeydiyyatı Aktı) modelinə əsaslanır. Artıq Prezident Mixeil Kavelaşvili “Xarici agentlər haqqında” Qanunu imzalayıb. Sənəd Gürcüstanın Qanunvericilik Bülleteninin rəsmi portalında dərc olunub. Bununla da qanun qüvvəyə minib.

Qeyd edək ki, “Gürcü arzusu – Demokratik Gürcüstan” Partiyası tərəfindən hazırlanmış qanun layihəsi yayımcılara xaricdən maliyyələşməni qadağan edir. Qadağa sosial reklamlara da şamil edilir. Daha konkret desək, telekanallar və mətbuat orqanları xarici dövlətdən pul vəsaiti və ya əmlak dəyəri olan maddi dəstək ala bilməzlər. Eyni zamanda, xarici dövlət tərəfindən yayım xidmətlərinin alınması, o cümlədən proqramların hazırlanması, yayımın birbaşa və ya dolayısı yolla maliyyələşdirilməsi qadağan edilir. Bu sahə-

tin lehinə səs verdiyi yeni qanunda 14 müxtəlif normativ akta dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulub. Bununla da Gürcüstanda QHT-lərin dövlət idarəetmə prosesində məcburi iştirak prinsipi ləğv olunur. Xüsusilə, Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) üzvlərinin, Prokurorlar Şurasının və Hakimiyyət İctizam Kollegiyasının seçilməsi prosesində QHT-lərin rəyi artıq tələb edilməyəcək. Bildirilib ki, Gürcüstan parlamentinin rəqləntində nəzərdə tutulan dəyişikliklər əsasən, qanunvericilik orqanında ictimai qərarların qəbulunda qeyri-

Gürcüstanda media tənzimlənməsi

nin birgə maliyyələşdirməsi də dayandırılır. Həmçinin, telekanallarda sosial reklam yerləşdirilməsinə də ciddi nəzarət olunur.

Sənədə görə, “xarici agent” anlayışına aşağıdakılar daxildir: Xarici dövlət hakimiyyəti sisteminin tərkib hissəsi olan subyektlər; Gürcüstan vətəndaşı olmayan fiziki şəxs; Gürcüstan qanunvericiliyi əsasında qurulmamış hüquqi şəxs; Xarici dövlət və ya beynəlxalq hüquq əsasında yaradılmış hər hansı təşkilati qurum, o cümlədən fond, assosiasiya, korporasiya, birlik və ya digər növ təşkilat və şəxslərin birləşməsi.

“Xarici agenti” termini Gürcüstan qanunvericiliyi əsasında fəaliyyət göstərən, sahiblərinin və rəhbərlərinin azı 80 faizi Gürcüstan vətəndaşı olan xəbər yayımcılarına, mətbuat orqanlarına və ya birliklərə (Gürcüstanda təsis edilmiş və qeydiyyatdan keçmiş) tətbiq edilir. Eyni zamanda, bu şərtlər daxilində fəaliyyət göstərən reklam xətərində olan, alət, abunəçiləri olan və ya digər gəlir növlərini əldə edən KİV-lərə şamil edilir.

Bundan başqa, Kommunikasiya Tənzimləmə Komissiyasına televiziya və radiolara xəbərdarlıq etmək, onları cərimələmək səlahiyyəti verilir. Əgər komissiya media qurumunun etik standartları pozduğunu müəyyən edərsə, əvvəlcə xəbərdarlıq göndərəcəklər və pozuntunun aradan qaldırılması üçün vaxt verəcəklər. Müvafiq addım atılmasa, media qurumu cərimələnəcəklər. Bu maddə 2025-ci il iyunun 1-dən sonra tətbiq ediləcəklər. Onadək yayımcılar tərəfindən qanunun tələblərinin pozulması halında, tənzimləyici komissiya tərəfindən tətbiq edilən sanksiyalar icra ediləcəklər.

Gürcüstandakı qanun, ABŞ qanunundan fərqli olaraq, fiziki şəxslərə şamil edilmir və yalnız illik gəlir vergisi bəyannaməsi təqdim edilməsinə görə cərimə nəzərdə tutur. Beləliklə, qanuna əməl edilməməsi 5 min lariyədən 10 min lariyə qədər cərimə ilə cəzalandırılacaq. ABŞ qanunları isə 5 ilə qədər həbs cəzasını nəzərdə tutur.

“Xarici agentlər haqqında” Qanunu Qeyri-Hökumət Təşkilatlarından (QHT) yan keçməyəcəklər. Hakimiyyət ölkədə fəaliyyət göstərən QHT-lərin xaricdən maliyyələşmə cəhədləri ilə barışmaq niyyətində deyil. Qanunla QHT-lərin xaricdən maliyyələşməsinin qarşısı alınır. Parlamentin Prosedur məsələləri və qaydalar komitəsinin sədri Davit Matikaşvili, xüsusilə, xaricdən maliyyələşən bir çox QHT-lərin ölkənin milli mənafehlərini deyil, maliyyə aldıkları dövlətlərin və təşkilatların maraqlarını müdafiə etdiklərini vurğulayıb. O, xarici maliyyə ilə fəaliyyət göstərən bəzi QHT-lərin milli dövlətçiliyə və demokratiyaya ziyan vurduqlarını qeyd edib. Komitə sədri bu məsələlərin “USAID qalmaqalı” fonunda ortaya çıxdığını bildirib: “Onlar fəaliyyətlərini maliyyələşdirən dövlətlərin və təşkilatların maraqlarını müdafiə edən təşkilatlardır. QHT-lərin ictimai qərarların qəbulu prosesində fəaliyyəti yerli cəmiyyətin maraqlarına əsaslanmır, əksinə, xarici qüvvələrin siyasi və iqtisadi maraqlarına xidmət edir. Baxmayaraq ki, QHT-lər ictimai proseslərdə iştirak edə, ideyalar irəli sürə bilsələr də, onların dövlət siyasətinin işlənilməsində və ictimai qərarların qəbulunda məcburi iştirakı ölkədə şəffaflıq və şəffafliq təhlükəsi yarada bilər”.

Bu arada Gürcüstanda QHT-lərin dövlət qərarlarının qəbulunda iştirakı da qadağan olunur. Artıq bu barədə Gürcüstan parlamentində qanun layihəsi qəbul edilmişdir. 81 deputat

hökumət təşkilatlarının (QHT) iştirakının məcburiyyətinə dair maddə ləğv edilir.

Yeni qanuna əsasən, QHT-lər parlamentdə yalnız özlərinin maraqlı olduqları məsələlərin müzakirəsində iştirak edə bilərlər. Bundan əlavə, layihədə MSK üzvlərinin seçilmə prosesində dəyişiklik də öz əksini tapıb. Dəyişikliyə görə, parlament üzvlərinin, ən azı, beşdə üçü tərəfindən dəstəklənmiş namizəd MSK-ya üzv seçilə bilər.

Növbə sosial şəbəkələrə də çatıb. İqtidar bu sahə ilə bağlı yeni qanun layihəsi hazırlayıb. Əgər qanun layihəsi qəbul olunarsa, sosial şəbəkəyə nəzarət güclənəcəklər və ölkənin maraqlarına toxunan neqativ halların qarşısı alınacaq. Xarici təsir isə minimuma endiriləcəklər.

Gürcüstan hakimiyyəti həm də xarici yardımlardan maliyyələşən fondlara qarşı tədbirlər görür. Belə ki, martın 17-də Gürcüstanda avropayönlü etiraz aksiyalarının iştirakçılarına yardım göstərən bir neçə təşkilatın hesablaları dondurulub və pul vəsaitlərinə həbs qoyulub. Onların arasında jurnalist Nannuka Jorjolaniyanın Xeyriyyə Fondu (“Nanuki Fond”), “Tbilisi İnsan Haqqı evi” təşkilatı Nika Qilauri Fondu (“Prosperity Georgia”) var. Bu təşkilatlar Rustaveli prospektində yolun bağlanması, qərimələmə, cərimələmə və digər tədbirlərə böyük məbləğdə vəsait ödəyiblər. Məsələn, “Nanuki Fondu” 2020-ci ildə təsis edilmiş və qeyri-kommersiya hüquqi təşkilat kimi qeydiyyatdan keçib. Fond Avropayönlü etirazlar zamanı, o cümlədən respirator, eynək, qaz maskaları, aksiyaya iştirakçıları üçün geyim alınması üçün pul toplayıb, həbslər zamanı isə inzibati cərimələri, vəkilin xidmətlərini ödəyib. Bu vəsaitlərin auditi zamanı oğ təsdiqini tapıb.

Vəsaitin auditi isə prokurorluq tərəfindən təxribat, ağırlandırıcı şəraitdə təxribata cəhd, xarici qurumların nəzarətində olan təşkilatların düşmənçilik fəaliyyətində kömək göstərilməsi faktları üzrə aparılan istintaq çərçivəsində həyata keçirilib. Habelə Gürcüstanın konstitusiyası quruluşuna və milli təhlükəsizliyinin əsaslarına qarşı yönəlmis fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün vəsaitlərin səfərbər edilməsi diqqət mərkəzində olub.

Baş Prokurorluqdan bildirilib ki, istintaq 2024-cü il noyabrın 28-dən indiyədək Gürcüstan parlamentinin binası qarşısında və ölkənin müxtəlif yerlərində keçirilən etiraz aksiyalarının, “yürüşlər”in qısa müddət ərzində zorakılığa çevrildiyini və qanunla müəyyən edilmiş hədləri aşdığını təsdiqləyib. İstintaq müəyyən edib ki, bir çox hallarda qanunsuz və cinayətkar fəaliyyətin təşkilatı qanunla vəsaitlərinin toplanması və bölüşdürülməsi “fondlar” vasitəsilə həyata keçirilib: “Fondlar əldə edilən maliyyə vəsaitlərinin əsas hissəsini qanunsuz və cinayət əməllərinə yol verən şəxslərin mülkiyyətində saxlanması, habelə bu cinayətlərin törədilməsi üçün zəruri olan avadanlıq və vəsaitlərin alınmasına yönəldilib”.

Dövlət belə hesab edir ki, bu addımlar Gürcüstanın dövlət maraqlarına zidd fəaliyyətlərdir. Milli dövlətçiliyə və demokratiyaya ziyan vurur. Bu səbəbdən də nəzarətə götürülməlidir.

Onu da xatırladaq ki, bu fondlara maliyyə dəstəyi göstərən şəxslər arasında “Gürcü arzusu – Demokratik Gürcüstan” Partiyasının qurucusu Bidzina İvanışvilinin keçmiş ortağı Giorgi Baçişvili də var. Baçişvili Tbilisi Şəhər Məhkəməsi tərəfindən külli miqdarda kriptovalyuta mənimsəməkdə və qanunsuz gəlirlərinin yuyulmasında ittiham olunaraq qiyabı 11 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilmişdir.

Gürcüstanda etiraz aksiyaları hakimiyyətin ölkənin Avropa İttifaqına daxil olması ilə bağlı danışıqların başlamasını 2028-ci ilə qədər gündəmdən çıxarmaq qərarına cavab olaraq başlanmışdır. Etirazlılar hökuməti avro-inteqrasiyadan imtina etməkdə günahlandırır və bu qərarın ləğvini tələb edirlər.

Pünhan ƏFƏNDİYEV
XQ

2 aylıq xarici sərmayə – 587 milyon manat

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Qeyd edək ki, həmin vaxtdan lisenziya tələb olunan fəaliyyət növlərinin sayı 59-dan 37-yə endirilib. Lisenziyanın verilməsinə görə ödənilən dövlət rüsumunun məbləğləri, təxminən, 2 dəfə, regionlar üzrə 4 dəfə (regional televiziya və radio yayımı istisna olmaqla) azaldılıb, lisenziya verən dövlət orqanlarının sayı 23-dən 4-ə, lisenziyaların verilməsi müddəti 15 gündən 10 iş gününə endirilib, lisenziya verilməsi üçün tələb olunan prosedurlar isə sadələşdirilib.

Ölkədə elektron xidmətlərin, müasir texnologiyaların və müxtəlif beynəlxalq təcrübənin tətbiqi nəticəsində Azərbaycanda sahibkarlıq subyektlərinin "bir pəncərə" sistemini tətbiq etməklə qeydiyyatı sadələşdirilib. Elektron xidmətlərin tətbiqi nəticəsində fiziki və hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyətinin onlayn rejimində qeydiyyatına, vergi bəyannamələrin elektron qəbuluna başlanılıb.

Ölkəmizdə biznes və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasını şərtləndirən digər məqamları da diqqətə çatdırmaq istərdik:

- **Nazirlər Kabinetin müvafiq qərarına əsasən, elektron imzanın alınması müddəti 2 gündən 1 günə endirilib;**
- **"Tikinti layihələrinin ekspertizadan keçirilməsi Qaydaları"nın tələbinə uyğun olaraq, tikinti layihələrinin ekspertizasının "bir pəncərə" prinsipi ilə həyata keçirilməsinə başlanılıb;**
- **2015-ci ilin oktyabrında Tranzit Yükdəşimlər üzrə Koordinasiya Şurası yaradılıb, Şuranın Əsasnaməsi və tərkibi təsdiqlənib. Ölkə ərazisindən dəniz yolları, dəniz nəqliyyatı, dəniz limanları və dəniz terminaları vasitəsilə tranzit yüklərin daşınmasında "bir pəncərə" prinsipi tətbiqinə başlanılıb və "bir pəncərə" prinsipinin tətbiqi üzrə vahid dövlət orqanının səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi Koordinasiya Şurasına həvalə edilib.**

Xatırladaq ki, Prezident İlham Əliyevin 2016-cı il 18 yanvar tarixli fərmanı ilə təsdiqlənən "İnvestisiya təşviqi sənədinin verilməsi Qaydası" ilə Vergi Məcəlləsində

və "Gömrük tarifi haqqında" Qanunda bir sıra əhəmiyyətli güzəştlər müəyyənləşdirilib. Bununla da investisiya təşviqi sənədini alan hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar mənfəət və gəlirin 50 faizinin vergisini, əmlaka görə əmlak vergisini və mülkiyyətdə və ya istifadəsindəki torpaqlara görə torpaq vergisini, həmçinin idxala yönəldilən texnika, texnoloji avadanlıqlar, habelə qurğular üzrə əlavə dəyər vergisini ödəməkdən 7 il müddətinə azad edilib.

Eyni zamanda, "Gömrük tarifi haqqında" Qanunda edilən dəyişikliklərə əsasən, investisiya təşviqi sənədini alan hüquqi şəxslər və fərdi sahibkarlar, habelə sənaye, yaxud texnologiyalar parklarının rezidentləri tərəfindən texnika, texnoloji avadanlıq və qurğuların idxalı 7 il müddətinə, sənaye, yaxud texnologiyalar parklarının idarəedici təşkilatı və ya operatoru tərəfindən texnika, texnoloji avadanlıq və qurğuların idxalı isə idxal rüsumlarından azad olunub.

Bütün bu tədbirlər deməyə əsas verir ki, Azərbaycanda investisiya fəaliyyətinin genişləndirilməsi, biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, sənaye istehsalının artırılması, qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi daim diqqətdə saxlanılır. Bu istiqamətdə qarşıya qoyulan əsas hədəflər sərmayə qoyuluşlarının artırılması, sahibkarların ixrac potensialının gücləndirilməsi, investisiya imkanlarının genişləndirilməsi, potensial tərəfdaşların tapılması və birgə əməkdaşlıq layihələrinin həyata keçirilməsidir. Hədəflər isə son nəticədə yüksək göstəriciləri şərtləndirir.

Yeri gəlmişkən, "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi"nin 5-ci bölməsində göstərilir ki, 2025-ci ilə qədər Azərbaycanda hər il ÜDM istehsalı 3 faizdən çox artacaq və əlavə olaraq 450 mindən çox yeni iş yeri yaradılacaq. İqtisadiyyatın sektorları üzrə nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi nəticəsində isə qeyri-rəsmi məşğulluğun payı azalacaq. Dövlət Statistika Komitəsinin son məlumatları da yuxarıda xatırladılan proqnozun gerçəkləşəcəyindən xəbər verir. Bu fikrin təsdiqi olaraq

qeyd edək ki, 2024-cü ildə Azərbaycanda əsas kapitala 21 milyard 435 milyon manat investisiya yönəldilib, qeyri-neft-qaz sektoruna yönəldilən investisiyalar 3,3 faiz çoxalıb.

Ötən il istifadə olunmuş investisiyanın 10 milyard 641 milyon manatı və yaxud 49,6 faizi məhsul istehsal sahələrinə, 8 milyard 221 milyon manatı və yaxud 38,4 faizi xidmət sahələrinə, 2 milyard 573 milyon manatı və yaxud 12 faizi isə yaşayış evlərinin tikintisinə sərf olunub. Hesabat dövründə əsas kapitala yönəldilmiş investisiyaların 18 milyard 146 milyon manatı və yaxud 84,7 faizi daxili investisiyalar olub, 15 milyard 524,9 milyon manatı və yaxud 72,4 faizi isə bilavasitə tikinti-quradım işlərinin yerinə yetirilməsinə sərf edilib.

Mərkəzi Bankın məlumatına əsasən, cari il martın 1-nə isə Azərbaycanda bank və qeyri-banklar tərəfindən nəqliyyat və rabitə sektoruna kredit qoyuluşlarının həcmi 1,8 milyard manat təşkil edib. Bu, bir ay əvvələ nisbətən 14,3 milyon manat və ya 0,8 faiz (2024-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə isə 390 milyon manat və ya 26,6 faiz çox) olub.

Qeyd edək ki, ümumilikdə, Azərbaycanda real sektora kredit qoyuluşu üzrə kredit portfelini 29,4 milyard manat təşkil edib. Bu da aylıq müqayisədə 77,6 milyon manat və ya 0,3 faiz, 2024-cü ilin eyni dövründəki göstərici ilə müqayisədə isə 4,8 milyard manat və ya 19,4 faiz artım deməkdir.

Xarici investisiyaya gəldikdə isə, Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən qeyd edə bilirik ki, cari ilin ilk 2 ayında respublikada əsas kapitala xarici mənbələrdən 587 milyon manat (2024-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 13,4 faiz çox) vəsait yönəldilib. Hesabat dövründə xarici investisiyaların 567 milyon manatı (96,7 faizi) Böyük Britaniya, BƏƏ, Türkiyə, İsveçrə, ABŞ, Rusiya, Yaponiya, İran, Fransa və Macarıstan sərmayədarlarına məxsus olub.

İcbari Sığorta Bürosu "Hüquqi Şəxslərin İttifaqı" (İSB) nüfuzlu "The BOLD Awards" beynəlxalq müsabiqəsinin qalibi olub. Qurumun innovasiya, texnologiya və rəqəmsal sənaye üzrə əldə etdiyi nailiyyətlər yüksək qiymətləndirilərək mükafatlara layiq görülüb.

İSB 2024-cü ilin oktyabrında "The BOLD Awards" beynəlxalq proqramında 3 kateqoriya üzrə müsabiqədə iştirak etmək üçün təşkilatçılara müraciət ünvanlayıb. Şəffaflıq, təsir dərəcəsi, əhatə dairəsi və insan amili üzrə aparılmış qiymətləndirmə nəticəsində İSB-nin təqdim etdiyi layihələr hər 3 nominasiya üzrə finalçılar sırasına

birincilik əldə edərək "Best Customer Engagement Software" mükafatını qazanıb. "Best Embedded Insurance Provider" və "Insurtech of the Year" mükafatları üzrə ikincilik isə İSB-nin integrasiya olunmuş sığorta mexanizminin sektor üzrə yaratdığı yeniliklər və yüksək səmərəliliyi nəzərə alınaraq verilib.

İcbari Sığorta Bürosunun beynəlxalq uğurları

Qurum 5-ci dəfə xarici mükafata layiq görülüb

daxil edilib. Portuqaliyanın Lissabon şəhərində keçirilən tədbirdə müniflərin qərarı və ictimai səsvermə əsasında İSB-nin İT layihələri "Boldest InsurTech" və "Boldest SaaS" nominasiyaları üzrə birincilik qazanıb. Bununla da İSB son 1 ildə beynəlxalq proqramlardan qazandığı mükafatların sayını 5-ə çatdırıb.

2024-cü ildə İSB Böyük Britaniyada keçirilmiş "Global Insurtech Awards" proqramında 3 kateqoriya üzrə mükafata layiq görülüb. Müştərilərə əlaqələrin effektiv idarə olunması və onlara göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması nominasiyasında İSB-nin informasiya sistemi

Xatırladaq ki, hər il keçirilən "The BOLD Awards" proqramında rəqəmsal sənayeyə əsaslanan 33 kateqoriya üzrə fərdi şəxslər, startaplar və şirkətlər iştirak edir. Kateqoriyalar sənə intellekt, blokçeyn, robototexnika, səhiyyə texnologiyaları, sığorta texnologiyaları, metakainat, proqram təminatı xidməti, kosmik texnologiyalar, təhsil texnologiyaları və digər sahələri əhatə edir. "The BOLD Awards" proqramı üzrə 2024-cü ilə qədər 5 müsabiqə təşkil olunub. Müsabiqələrdə iştirakçıların innovasiya və texnologiyaların inkişafına verdiyi töhfələr qiymətləndirilir.

Aqrar sektor 2 faizdən çox böyüyüb

Azərbaycanda aqrar sahənin potensialından səmərəli istifadə olunması, kənd təsərrüfatının inkişafının diqqətdə saxlanılması, bu sahədə fəaliyyətin təşviq edilməsi məqsədilə çoxşaxəli dəstək tədbirləri həyata keçirilir. Bu baxımdan iqtisadiyyatın mühüm sahələrindən sayılan kənd təsərrüfatının modernləşdirilməsi, aqrar sektorun inkişafını ləngidən problemlərin həllinə sistemli və kompleks yanaşılması, dövlətin inzibati və maliyyə resurslarından səmərəli istifadə olunması istiqamətində reallaşdırılan layihələr diqqət çəkir.

Dövlətin bu sahədə həyata keçirdiyi ünvanlı, konkret hədəflərə yönələn stimullaşdırıcı layihələri aqrar sektorda təşəbbüskarlığa geniş meydan açıb. Məhz bunun nəticəsidir ki, hazırda iri biznes qruplarının, eləcə də kiçik və orta sahibkarların kənd təsərrüfatı sektorunda xüsusi fəallığı müşahidə olunur.

Azərbaycan əhalisinin, təqribən, yarısının yaşadığı regionlarda kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən istənilən tədbir yerlərdə məşğulluğun təminatına mühüm töhfə verir. İqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunun inkişafını sürətləndirən fermerlər daxili bazarda məhsul bolluğuna şərait yaratmaq üçün, ölkənin ixrac potensialının artırılmasında da yaxından iştirak edirlər. Bu da respublikada bitkiçilik və heyvandarlıq məhsullarının istehsalına, ümumi ixracda kənd təsərrüfatı mallarının payının artmasına səbəb olur.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin məlumatına görə, həyata keçirilən dəstək tədbirlərinin nəticəsidir ki, bu ilin yanvar-fevral aylarında ölkədə kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalının ümumi dəyəri ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2,1 faiz çox – 1 milyard 61,9 milyon manat təşkil edib. Bunun 94,7 faizi heyvandarlığın, 5,3 faizi isə bitkiçiliyin payına düşüb. Həmin dövrdə kənd təsərrüfatı, meşə və balıqçılıq sahəsində yaradılan əlavə dəyər in ümumi daxili məhsulda payı 2,9 faiz olub.

Ötən il isə Azərbaycanda 12 milyard 995 milyon manat (2023-cü ilin müvafiq göstəricisi ilə müqayisədə 1,5 faiz çox) dəyərində kənd təsərrüfatı məhsulu istehsal edilib. Son bir ildə ölkədə istehsal edilən bitkiçilik məhsullarının dəyəri 1,1 faiz artaraq 6 milyard 162 milyon manat, heyvandarlıq məhsullarının dəyəri isə 1,7 faiz artaraq 6 milyard 833 milyon manat olub.

AYİB ilə əməkdaşlıq genişlənir

İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov "X" sosial şəbəkəsindəki hesabında Azərbaycan və Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) arasında əməkdaşlığın prioritet istiqamətlərinin müzakirə edildiyini bildirib.

Nazir AYİB-in dayanıqlı infrastruktur qrupunun idarəedici direktoru Harri Boyd-Karpenlerlə görüş zamanı əməkdaşlığın prioritet istiqamətləri, sosial infrastrukturun inkişafı sahəsində həyata keçirilən layihələr, "yaşıl" enerjiyə keçid və dövlət-əzəl tərəfdaşlığı üzrə təşəbbüslər barədə fikir mübadiləsi aparıldığını diqqətə çatdırıb.

Xatırladaq ki, AYİB-in ölkəmizə ciddi maraqlı göstərməsi bir sıra amillərlə əlaqədardır. Bu, ilk növbədə, respublikamızın əlverişli coğrafi məkanda yerləşməsi, eləcə də tranzit yüklərin daşınması üçün müasir infrastrukturaya malik olması baxımından diqqət çəkir. Belə bir əlverişli şərait səbəbindən mühüm nəqliyyat dəhlizlərinin qovşağında yerləşən Azərbaycanla əməkdaşlıq etməyə çalışan beynəlxalq maliyyə

qurumlarının və dünya ölkələrinin sayı da ilbəl artır.

AYİB-in respublikamızla yükdaşımalar sahəsində sıx əməkdaşlıq qurmasını da məhz yuxarıda vurğulanan məqam şərtləndirir. Bankla Azərbaycan İnvestisiya Holdingi arasında razılıq əldə edilməsi–niyyət sənədi imzalanması da bu məsələdən qaynaqlanır. Bu əməkdaşlıq mövqeyi nəqliyyat dəhlizləri üzrə Azərbaycanın dəniz, avtomobil və dəmir yolu nəqliyyatının iştirakı ilə multimedial daşımaçılığın səmərəliliyini artıraraq iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə mühüm töhfə verəcək.

AYİB-in ölkəmizlə əməkdaşlığında əsas istiqamətlərdən biri də bərpəolunan enerji layihələrinin həyata keçirilməsidir. Bank tərəfindən aparılan tədqiqatlar da bu sahəyə marağı gücləndirir. Belə ki, ma-

liyyə qurumunun araşdırmalarına görə Azərbaycanda ekoloji cəhətdən təmiz hidrogen istehsalının məqsədəuyğun olması öz təsdiqini tapır. Bununla bağlı AYİB-in dəstəyi ilə Niderlandın tanınmış "Advision" şirkətinin Azərbaycanın hidrogen potensialının qiymətləndirilməsi ilə bağlı təhlili də mühüm önəm daşıyır. Başqa sözlə, adıçəkilən şirkətin hesabatında ölkəmizin bu sahədəki potensial imkanları ilə bağlı müsbət məqamlar yer alır.

"AzərEnerji" istehsalı "yaşıllaşdırır"

"AzərEnerji" ASC-dən redaksiyamıza verilən məlumata görə, cari ilin 3 ayı ərzində qurumun balansındakı istilik və su elektrik stansiyalarında 6 milyard 295 milyon kVts elektrik enerjisi istehsal olunub. Bu, ötən ilin müvafiq dövrünün göstəricisi ilə eyni olsa da, səmərəlilik baxımından xüsusi diqqət çəkir. Çünki belə bir müsbət fərqlilik istilik enerjisinin azaldılması və əvəzində ekoloji cəhətdən təmiz və sərfəli su enerjisinin artması ilə bağlıdır.

Xatırladaq ki, ötən ilin 3 ayı ərzində su elektrik stansiyalarında 420 milyon kVts enerji istehsal edildiyi halda, 2025-ci ilin ilk rübündə bu göstərici 645 milyon kVts-a yüksəlib. Bununla da 1,5 dəfə istilik enerjisi azaldılaraq su elektrik enerjisi ilə əvəzlənib. Sözsüz ki, su elektrik stansiyalarının payına düşən istehsalın artması Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdada ardıcılıqla

tikilərək istismara verilən kiçik su elektrik stansiyaları ilə bağlıdır.

Bundan savayı ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə "AzərEnerji" tərəfindən 1 kVts elektrik enerjisi istehsalı üçün şərti yanacaqın xüsusi sərfiyyatı 6,2 qram azaldılıb və bununla da 78,5 milyon kub metr təbii qaza, o cümlədən maliyyə vəsaitinə qənaət edilib.

"Stadler" qatarı

Qəbələyə də yol alacaq

"Azərbaycan Dəmir Yolları"nın (ADY) məlumatına görə, Bakı-Qəbələ-Bakı marşrutu üzrə hərəkət edən KISS markalı qatar yeni FLIRT qatarı ilə əvəz ediləcək.

ADY-dən bildirildiyinə əsasən, aprelin 5-dən etibarən FLIRT qatarı ənənəvi hərəkət əvəzində əsasən həftənin şənbə günləri Bakıdan Qəbələyə, bazar günləri isə Qəbələdən Bakıya yola düşəcək.

Ən son təhlükəsizlik sistemləri ilə təchiz edilmiş birmərtəbəli yeni qatarda sənişinlərin rahatlığı üçün bar-vaqon, velosiped daşımaq üçün ayrılmış yerlər, inklüziv səyahət imkanları və s. təqdim olunur.

Səhifəni hazırladılar:
Vaqif BAYRAMOV,
Mirbağır YAQUBZADƏ
XQ

Seyid Əzim Şirvani – 190

“Seyyida, ölməyəm, aləmdə səsim var mənəm”

Prezident İlham Əliyev aprelin 4-də Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, qüdrətli şair və böyük maarif xadimi Seyid Əzim Şirvaninin anadan olmasının 190 ilinin qeyd olunması ilə bağlı sərəncam imzalayıb.

Sənəddə qeyd olunur ki, Seyid Əzim Şirvani yaradıcılığı boyu həm Şərq poeziyasının çoxəsrlik ənənələrini yüksək sənət-karlıqla davam etdirib, həm də mühüm ictimai-siyasi dəyişikliklərin baş verdiyi bir şəraitdə Azərbaycan ədəbiyyatının yeni maarifçilik ideyaları ilə zənginləşməsinə əhəmiyyətli rol oynayıb. Parlaq lirikasında mənəvi gözəlliyi tərənnüm edən şair, eyni zamanda, realist satiralarında dövrün aktual məsələlərinə kəskin münasibət bildirib, didaktik əsərlərində isə humanizm ideyalarını təbliğ edib. Onun xalqa xidmət naminə öz maarifçi düşüncələrini gerçəkləşdirmək arzusu ilə ana dilində açdığı yeni üsullu məktəb Azərbaycan təhsili tarixində dərin iz qoyub.

Seyid Əzim Şirvani 1835-ci il iyulun 9-da Şamaxıda ruhani ailəsində anadan olub. Atasını erkən itirib və Dağstanda ana babası molla Hüseynin himayəsi altında böyüyüb. Ərəb və fars dillərini, eyni zamanda, bir neçə Dağıstan dilini dərindən öyrənib. 1853-cü ildə – 18 yaşında ikən o, anası ilə Şamaxıya qayıdıb. O zaman Azərbaycanca mədəni-maarif sahəsində köhnəlik, sxolastika hələ çox qüvvətli idi. Elə millətin geriliyi onu şair kimi qələmə sarılıb fanatizmi tənqid etməyə vadar edib. Sonra İraqda və Suriyada ali ruhani təhsil alan gənc şair dünyəvi elmlərə də böyük maraq göstərmiş. Şamaxıya qayıtdıqdan sonra 1869-cu ildə orada öz hesabına yeni üsul üzrə məktəb açaraq ömrünün axırına qədər müəllimlik edib. Şamaxının bözi savadsız dairələri onu gözdən salmaq məqsədilə hər yanda geniş təbliğatlar aparıb və şairi “kafir”, “safəh” adlandırdı. Amma bütün bunlar Seyid Əzimin tarixə düşməsinə əngəlləyə bilməyib. Mirzə Ələkbər Sabir, Sultan Məcidin Qənizadə və bir sıra başqa gələcək yazıçılar məhz onun məktəbində oxuyublar.

Zəngin yaradıcılığı ilə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə qızıl səhifələr əlavə edən müəllim-şairin bədii irsi bir Azərbaycanca, digəri isə farsca iki böyük külliyyatdan ibarətdir. Şairin əsərləri içərisində müxtəlif Şərq mənbələrindən etdiyi tərcümələr, Sədi, Hafiz və Füzuliyə yazdığı nəzirlər də var. Lakin o, əsasən öz qəzəlləri ilə tanınır. Seyid Əzim Şirvani yaradıcılığının çox hissəsi lirik janra yazılmış orijinal əsərlərdən ibarətdir. Müəllifin şeiro hərarət və can verən dərin lirikası olub.

Gecə gördüm səni, ey əfəti dövrən, yuxuda,

Ki, elərdin mənə yüz lütfi-firavan yuxuda.

Seyid Əzim Şirvani yaradıcılığının 2-ci mərhələsi onun maarifçi və tənqidi-satirik şeirləri ilə başlayır ki, burada da realizm üstünlük təşkil edir. Onun realist şeir yaradıcılığı sahəsinə keçməsinə nəşr başlamasının 150 illiyini qeyd etməyə hazırladığımız “Əkinçi” (1875–1877) qəzetinin mühüm rolu olub. Məhz “Əkinçi”nin təsiri ilə şair günün bir çox zəruri məsələləri ilə maraqlanıb və yaradıcılığında yeni mövzulara keçir, müasir həyatın tələblərinə uyğun şeirlər yazırdı. Maarifçi şair üçün “Əkinçi” xalqa müraciət yeri idi. O, xalq qəflət və cəhəllət yuxusundan oyanmağa çağırırdı, Həsən bəy Zərdabının xeyirxah təşəbbüslərini alqışlayır, onu bilikli bir müəllim və xeyirxah bir insan kimi qiymətləndirirdi. “Əkinçi”də çap etdiriyi şeirləri ilə müasirlərini bu qəzeti oxumağa, ona kömək etməyə çağırırdı:

Bəs “Əkinçi” cəlatımızdır bizim, Nəsehi xoşməqəlmizdir bizim. Səy edək, ey guruh-i-niksifat, Etməsin ta bizim “Əkinçi” vəfat.

Şairin əsərləri içərisində öyüd, təmsil və didaktik mahiyyət daşıyan mənzum hekayələr vardır ki, bunların da müəyyən bir hissəsi öz ideyaları etibarlı onun maarifçi şeirləri ilə birləşir. Doğruluq, mərdlik, dostluq, yoldaşlıqda mətanət, çalışqanlıq, əzəllərə kömək, insanlarla yaxşı rəftar və s. gözəl və nəcib sifətlərin tərbiyələndirilməsi həmin öyüdlərin əsas məzmununu təşkil edir. Hələ orta məktəp illərindən bildiyimiz bu kimi nümunələr indi də yaşırdır:

Cəfər, ey nuri-dideyi-Seyyid, Qönçeyi-növrəsidiyi-Seyyid! İtifaq eylə dust ilə hər an, İtifaq ilə əmr olur asan...

Seyid Əzim Şirvaninin yaradıcılığında satiralar da xüsusi yer tutur. Onu öz dövrünün böyük realist şairi kimi tanıdan “Yerdəkilərin göyə şikayət etmələri”, “Dəli şeytan”, “Məkr-i-zənan”, “Bəlx qazisi və

xərrat”, “Müctəhidin təhsildən qayıtməsi”, “Elmsiz alim”, “Alim oğul ilə avam ata”, “Qafqaz müsəlmanlarına xitab” və s. satiralarıdır.

Azərbaycan ədəbi tarixində Seyid Əzim yeganə şəxs idi ki, 1877-ci ildə “Uşaqların baharı” adlı dərslik yazaraq şagirdlərə vətənlərinə məhəbbət hissi aşılayır, onlara öz tarixi və mədəni irsinə görə qürur duymaq, vətəninə layiqli övlad olmaq ideyalarını təbliğ edirdi. Həmin dərsliyin yazılmasında vətənpərvərlik əsas hədəf idi. Lakin bu, çar hökumətini qorxutduğu üçün dərslik yığışdırıldı, Seyid Əzime xəbərdarlıq edildi və bütün nəşr evlərinə tapşırıldı ki, bu çap edilsə, ağır cəzalar olacaq...

Şairin qəzəlləri ayrı bir aləmdir. Musiqilərin tez-tez müraciət etdikləri bu şeirlərdə həyat sevgisi, nikbin əhval-ruhiyyə, dini etiqad xüsusi yer tutur. Mərhum xanəndəmir Hacıbaba Hüseynov bizə verdiyi müsahibəsində Seyid Əzimdən sonsuz sevgi ilə bəhs edərək deyirdi ki, o, Azərbaycan əruzunun parlaq bir ulduzudur. 190 yaşlı böyük şair, təxminən, 140 il əvvəl dünyasını dəyişsə də, sanki, bu gün bizim müasirimizdir.

Nəhayət, qeyd edək ki, cəmi 53 il yaşamış ölməz söz sənətkarı Şamaxıda dahi Nəsiminin qarşısında Şah Xəndanın uyuduğu və adını daşıyan qəbristanlıqda dəfn olunub. Bununla bağlı Seyid Əzim Şirvaninin məşhur vəsiyyəti də olub: “Mən öləndə Şah Xəndanda basdırın, çünki onun şahidi-xəndanı var”.

Bu məşhur beyt də onundur: Mövti-cismani ilə sanma mənim ölməyimi,

Seyyida, ölməyəm, aləmdə səsim var mənim.

ə.DOSTƏLİ
XQ

Mediaxülasə

Nobelçi “Vegeterian” və “Anlamağın ağır yükü”

Akademik İsa Həbibbəylinin ədəbi şərhə Rusiya mətbuatında

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin 2024-cü ildə ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş Cənubi Koreya yazıçısı Han Kangın “Vegeterian” romanı haqqında yazdığı “Anlamağın ağır yükü” adlı məqaləsi Rusiyanın nüfuzlu ədəbi həftəliyi “Literaturnaya qazeta”nın 2–8 aprel tarixli sayında çap olunub.

Yazıda Koreya yazıçısının yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatı ilə müqayisədə təhlil olunub. Akademik “Vegeterian” romanından yeni dövr dünya ədəbiyyatının ədəbi hadisələrindən biri kimi bəhs edib.

dan əvvəl eyni mövzuda duyğu-düşüncələrini oxuculara anadillə “Ədəbiyyat qəzeti”ndə “Anlamağın ağır yükü” adı ilə çatdırıb.

Xatırladaq ki, 57 yaşlı Han Kangın 2016-cı ildə nəşr olunmuş – ot yeməkdən imtina edən, əqli cəhətdən xəstə olan və ailəsinin dönlüküyü ilə qarşılaşan qadının həyatından bəhs edən “Vegeterian” poetik romanı həmin il beynəlxalq “Man Booker” mükafatına layiq görülmüş. İngilis dilinə tərcümə olunmuş ilk Koreya nəşr əsəri bundan sonra dünyada geniş populyarlıq qazanıb və bu, Nobel Komitəsinin qərarına da təsir göstərmiş.

“Vegeterian” romanı ötən il “Tarixin yaralarına qarşı çıxan və insan həyatının zərifliyini açib göstərən dolğun mənsur əsər” kimi ədəbiyyat nominasiyasında Nobel mükafatına layiq görülmüş. Han Kang ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı almış ilk koreyalı və dördüncü asiyalı, ilk qadın asiyalı yazıçı, ümumiyyətlə, ikinci koreyalı Nobel mükafatçısıdır.

Tahir AYDINOĞLU,
Namiq QƏDİMOĞLU
XQ

Los-Ancelesdə “Babək”, “Nəsimi” soraqlı görüş

Azərbaycanın Los-Ancelesdəki baş konsulluğunda Xalq artisti Rasim Balayevlə görüş keçirilib.

Bu barədə Azərbaycanın Kaliforniyadakı diplomatik missiyasının mətbuat xidməti xəbər yayıb. Bildirilib ki, görüşdə həyat, sənət, qürbətə Azərbaycan mədəniyyətinin təbliği ətrafında maraqlı diskussiya aparılıb. Konsulluğun sosial şəbəkə hesabında verilən məlumatda deyilir: “Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti cənab Rasim Balayevlə baş kon-

sulluğumuzda keçirdiyimiz möhtəşəm bir axşam! Bizə qoşulduqları və belə maraqlı müzakirədə iştirak etdikləri üçün öziz icma üzvlərimizə də ürəkdən minnətdarıq”.

Görüşdə musiqçilər Emin Kərimi və Nail Qurbanovun ifaları səsləndirilib.

XQ

Təsviri sənət

Rənglər dünyasının istedadlı yolçusu

Ölkəmizdə gənc rəssamlarımızın öz potensiallarını üzə çıxarmaları üçün bir çox incəsənət məktəbləri, qalereyalar fəaliyyət göstərir. Bakıda və regionlarda keçirilən müxtəlif sərgilərdə onlar üçün geniş imkanlar yaradılır. Bu gün rəssamlıq sahəsində həvəslə çalışsan, öz uğur yolunu tapan gənc rəssamlarımız az deyil. Onlardan biri də Fuad Musayevdir.

Fuadın 24 yaşı var. O, 2007-ci ildə Xətai rayonundakı 55 sayılı tam orta məktəbdə ilk təhsilini alıb. Fuadın rənglərə olan sevgisi lap kiçik yaşlarından özüni göstərmiş. Yaradıcılığa onu cəlb edən rəngarəng əşyaların rəsmini çəkməklə başlayıb desək, yanlışdır. Valideynləri Fuadın 6 yaşında ikən evin divarlarında çəkdiyi günəş təsvirini görəndə artıq anlayıblar ki, onu məhz bu sahəyə yönəldirmək, rəssamlığın sirləri ilə daha yaxından tanış etmək lazımdır. Elə həmin ildən o, rəsm dərnəyinə yazılıb və ilk rəngkarlıq dərsləri almağa başlayıb.

İstedadlı gəncin ilk müəllimi Mətanət Aslanova olub. Fuad Mətanət xanımın ən sevimli şagirdlərindən biri olub. Müəllimi bu gün də ondan danışanda üzünü təbəssüm qonur. İştirak etdiyi uşaq sərgilərində öz dəst-xətti ilə seçilməyi bacaran Fuadın istedadı artıq görkəmli rəssamların diqqətini cəlb etmişdi. “Xocalı harayı” adlı sərgidə Xalq rəssamı Arif Hüseynov onun üstün keyfiyyətlərini kəşf edib.

Öz əzmi və bacarığı sayəsində bir rəssam kimi yetişməyi bacaran Fuad daim yaradıcılıq axtarışında olaraq öyrənməyi, yeniliklər kəşf etməyi sevir. O, 2016-cı ildə Əzim Əzimzadə adına Rəssamlıq Kollecinə, oranı bitirdikdən sonra isə Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının dekorativ-təbiiqə sənət fakültəsinə daxil olur. İstedadlı gənc burada xalq rəssamları Arif Hüseynov, Siruz Mirzəzadə, Əməkdar rəssam Məmməd Hüseyn Hüseynov, Ədhəm Yusubov, fakültənin baş müəllimi Emin Ələkbərovdan dərslər alır, rəssamlığın peşəkar sirlərini dərindən bələd olur. 2024-cü ildə akademiya təhsilini uğurla tamamladıqdan sonra Əmək və Əhəlinin

Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyindəki DOST İnküvaz İnkişaf və Yaradıcılıq Mərkəzinin istedadlı benefisiarı kimi çalışır, burada mərkəzin dəstəyindən, sosial inkişaf proqramlarından yararlanır.

Fuad Musayev 2024-cü ildən DOST-UN İsmayilli rayonunda yerləşən “Dost evi” filialında təlimçi kimi fəaliyyət göstərir. Rəssamlıq yaradıcılığına uğurla davam edən gənc bu ilin əvvəlindən Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının üzvüdür.

Fuadın yaradıcılıq yoluna nəzər salsaq, görürük ki, o, rəssamlığın bir çox sahəsi ilə məşğul olmağı sevir. Özündə keramika, xalça, qobelen və s. cəmləşdirən dekorativ-təbiiqə sənətdə daha çox bağlıdır. Özüni daha da təkmilləşdirməyi qarşısına məqsəd qoyan gənc rəssam böyük məharətli xalça

eskizləri çəkir, qobelenlər hazırlayır, keramik qablara müxtəlif təsvirlər vurmaqla insanların gözüni oxşayır. Onun əsərlərindən katan üzərində yağlı boya texnikası ilə təsvir etdiyi “Səhra gözəlləri”, “Bağımın narları”, “Qayıqlar”, “Sahil küləyi”, “Kız külesi”, “Düşüncələr” kimi rəngkarlıq əsərləri, “Azad Şuşam”, “Novruz qızı”, “Bənövşəli vaza”, “Xalça naxışları” adlı keramika əsərlərini sadalaya bilərik. Fuadın yaradıcılığında milli ornament və detallardan yerli-yerində istifadə etdiyi aydın şəkildə görünür.

Bu zamana qədər o, çoxsaylı sərgilərdə uğurla iştirak edib, bir çox diplom, sertifikat və mükafatlara sahib olub. Hər zaman fiziki məhdudiyətli uşaqlara, gənclərə dəstək göstərib. İştirak etdiyi satış-sərgilərdən əldə etdiyi gəliri məhdudiyətli uşaqlara ianə edib, onların könlünü sevindirib.

Fuadın gələcək məqsədi tutduğu bu yolda özünü daha da kamiləşdirmək və yeni uğurlara imza atmaqdır.

Ziyarət CABAROVA-
QƏHRƏMANOVA,
Azərbaycan Dövlət Rəsm
Qalereyasının böyük elmi işçisi

İdman

**“Mingəçevir reqatası”
Avropa təqvimində**

Avropa Kanoe Assosiasiyası “ECA” “Prezident Kuboku-2025” beynəlxalq reqatasını rəsmi təqvim planına daxil edib.

Bu barədə Azərbaycan Kanoe və Avarçəkmə Federasiyası məlumat yayıb.

Təşdiqlənmiş təqvimə əsasən, iştirakçı komandalardan bir il aprelin 28-də Bakıya gələcəklər. Bir gün sonra Mingəçevirdə “Prezident Kuboku-2025” beynəlxalq reqatasının rəsmi açılış mərasimi və parad təşkil olunacaq. Aprelin 30-da Suqovuşan su anbarında bir nəfərlik kayak və kanoe üzrə 200 metr məsafədə yarışlar keçiriləcək. Reqata mayın 1-2-də Mingəçevirdə yerləşən “Kür” Olimpiya Tədris-İdman Mərkəzində davam edəcək. Mayın 2-də final görüşləri keçiriləcək.

Futzal millimiz reytingdə geriləyib

Futzal üzrə milli komandaların FİFA reytingi açıqlanıb. Azərbaycan yığması dünyada 47-cidir. Vitali Borisovun yertmələrinin hesabında 1064,28 xal var. Millimiz ötən cədvəllə müqayisədə 15 pillə geriləyib. Qeyd edək ki, siyahıya 1655,54 xalla Braziliya başlıq edir.

LQ URBANOVA
XQ

2014-cü ildə Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Təlim-Tədris Mərkəzi tərəfindən baş gizir Məmmədov Hikmət Ağakəşioğlunun adına verilmiş hərbi xidmətə görə vəsiqəsi üdüyü üçün etibarsız sayılır.

HAVA

**Abşeronda yağmursuz,
bölgələrdə yağış,
duman və külək**

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin verdiyi məlumata əsasən, aprelin 5-də Bakıda və Abşeron yarımadasında havanın dəyişkən buludlu olacağı, ararib tutulacağı, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Lakin gündüz bəzi yerlərdə yağış yağacağı ehtimalı var. Səhər və axşam bəzi yerlərdə duman olacaq.

Mülayim cənub-şərq küləyi əsəcək. Gecə 10-13°, gündüz 15-20° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 762 mm civə sütunundan 754 mm civə sütununa enəcək, nisbi rütubət gecə 70-75%, gündüz 60-65% faiz olacaq. Azərbaycanın rayonlarında əsasən yağmursuz keçəcək. Lakin axşama doğru bəzi yerlərdə ararib yağıntılı olacağı, şimşək çaxacağı gözlənilir.

Ayrı-ayrı yerlərdə qısamüddətli intensivləşəcəyi, dolu düşəcəyi, yüksək dağlıq ərazilərdə sulu qara keçəcəyi ehtimalı var. Gecə və səhər ararib duman olacaq. Qərb küləyi əsəcək, bəzi yerlərdə ararib güclənəcək. Havanın temperaturu gecə 9-13°, gündüz 20-25°, dağlarda gecə 2-7°, gündüz 12-17° isti olacaq.

QQ ASIMOV
XQ

Şəfqət meridianı

**Sevgiyə möhtac uşaqlar
və fədakar analar**

Sayğı və qayğı onlara həyat eşqi gətirir

Autizm spektri pozğunluğu olan insanlar kimlərdir? Qeri-adi, çox vaxt həttə istedadlı olan bu insanları yaxından tanıdıqca onların dünyaya baxışlarının nə qədər fərqli olduğunu daha dərindən hiss edirsən.

Aprelin 4-də Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində “Rəngli dünyalar: autizm və sevgi” adlı toplantıda öz bacarıqlarını nümayiş etdirən autizmlı uşaqlar iştirakçılara sevincli anlar yaşatdılar. Öz anaları ilə səhnəyə çıxan uşaqlar böyük həvəslə mahnı oxudular. Onlar ana-bala rəqsi, vals, şeir, musiqi alətində ifa, intellektual söz yarışması və s. təqdim etdilər.

Şənliliyin təşkilatçısı, “Əlilliyi olan şəxslərə sosial dəstək” İctimai Birliyinin sədri Təranə Musayeva XQ-yə verdiyi açıqlamada qeyd etdi ki, məqsəd autizmlı uşaqların ailələrinin qarşılaşdığı problemlər, onların qayğıları və uşaqlarının inkişafına göstərdiyi diqqət, autizmlı uşaqların

çəmiyyətə inteqrasiyasıdır: – Bu görüş bir qədər fərqlidir. Həmişə mütəxəssislər danışırlar. Bu dəfə anaları və övladlarını dinlədik. Onlar həyat qayğılarından, çətinliklərdən, problemlərdən bəhs etdilər. Autizmlı uşaqlar anaları ilə məharətlərini göstərdilər.

Autizmlı uşaqlardan biri Şamxal Xələfinin anası Zəhra xanım bu yavaşmanın əhəmiyyətini vurğuladı: – Autizmlı uşaqların ailələrinin, xüsusən anaların fədakarlığını xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Belə münasibət bizim üçün önəmlidir. Ailələrimizin qarşılaşdığı problemlərdən və apardığımız işlərdən danışıdım. Autizmlı uşaqlar istedad və bacarıqlarını nümayiş etdirdilər.

Digər valideyn, “Autizmlı uşaqların ailələrinə dəstək” İctimai Birliyin sədri Şəhla Mirzəməmmədova əlilliyi olan uşaqlarla bağlı məsuliyyətdən danışıdı. O qeyd etdi ki, çətinliklərə sinə gərmək üçün mütləq onlara dəstək lazımdır. Başqa bir ana Humay Quliyeva uşaqların inkişafında musiqinin müsbət təsirindən, eyni zamanda, anaların rolundan

bəhs etdi.

Niyazi adına 22 saylı Uşaq Mədəniyyət Mərkəzinin 2-ci sinif şagirdi, Qran-pri mükafatçısı Ayxan Quluzadə pianoda ifası ilə hamını heyran etdi. 268 saylı xüsusi məktəbin şagirdləri Murad Hüseynov, Tunay Mirzəməmmədova, Tunar Aliyev, Mədinə Babazadə, Mədinə Ramazanova, Elvin Məmmədov və Zümrüd Abbasovanın “Biz fərqliyik” valsı da böyük maraq doğurdu. Elay Aydın, Xumar Məmmədli, Sənan Kazımlı, Zəhra Qurbanova və başqalarının isə anaları ilə valsı xoş təəssürat yaratdı.

Görüşdə əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müşaviri Jale Əhmədova, Yasamal Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndəsi Tərvət Muradova, Milli Məclisin deputatları və digər qonaqlar iştirak etdirdilər.

İştirakçılar autizmlı uşaqların əl işlərindən ibarət satış-sərgi ilə də tanış oldular.

Sonda uşaqlara həvəsləndirici hədiyyələr və təşəkkürnamələr, analara isə “Fədakar ana” diplomu təqdim olundu.

Leyla QURBANOVA
XQ

“Təmiz aləm bayramı”

Azərbaycan Dillər Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən Konfutsi İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Çinin ənənəvi “Təmiz aləm bayramı” qeyd olunub.

Toplantıda Konfutsi İnstitutunun direktoru Rafiq Abbasov baharın gəlişini və həlak olmuş qəhrəmanların xatirəsini simvolizə edən bayramın tarixi haqqında danışıb.

Çin dili müəllimi Cavida Əliyeva bayramın ənənələri, ifa və rəqsləri, idman yarışları, ilanvari kağız uçurmalarının müşayiəti altında şəhərkənarı gəzintilər və yazda torpaq işlərinin aparılması barədə məlumat verib. Di-

gər natiqlər bu bayramın çinlilər üçün əcdadlara hörmət ifadə etdiyini və nəsil arasında əlaqə yaratmağa dəstək olduğunu bildirdilər.

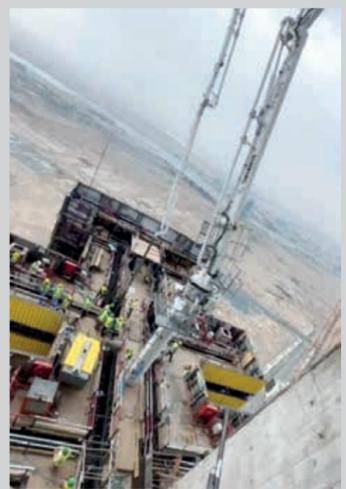
Çinlilərin bayramı buxarda bişirilən “baozi” kökərlə bəzənmiş ailəvi nahar süfrəsi ətrafında qeyd etdikləri haqqında da məlumat verilib.

XQ

Göylərə baş çəkir “Ciddə qülləsi”

Səudiyyə Ərəbistanının Ciddə şəhərində dünyanın ən hündür binasında inşaat işləri davam etdirilir. Hündürlüyü bir kilometr olacaq “Ciddə qülləsi” planetimizin ən hündür göydələninə çevriləcək.

Layihəyə cavabdeh olan şirkətlər tikinti ərazisində çoxlu sayda işçinin olduğunu bildirsələr də, dəqiq rəqəm göstərməyiblər. Mühəndislər, eləcə də şəhərin sakinləri tez-tez sosial şəbəkələrdə beton tökmə və süşələmə işlərini əks etdirən müxtəlif fotolar, videolar yerləşdirirlər. Obyektə inşaat işlərinin nə vaxt bitəcəyi barədə dəqiq məlumat verilməyib.

XQ

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri Samir Nuriyev və Administrasiyanın əməkdaşları Prezidentin köməkçisi – şöbə müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin kollektivi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektorluğu, professor-müəllim heyəti və Həmkarlar İttifaqı Komitəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

“Xalq qəzeti”nin baş redaktoru Əflatun Amaşov və qəzetin kollektivi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Respublikasının Belarus Respublikasında səfiri Məhərrəm Əliyev və Suraxanı Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Adil Əliyev Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Odlar Yurdu Universitetinin rektoru Əhməd Vəliyev və universitetin kollektivi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin və Nəzarət-Təftiş Komissiyasının üzvləri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Milli Antidoping Agentliyinin rəhbərliyi və kollektivi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Respublikası Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzinin rəhbərliyi və kollektivi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevə atası

FƏRHAD HACIYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

TELEFONLAR:
Reklam və elanlar: 493-82-21

Qəbul şöbəsi: 493-24-75 Mühəssislik: 498-85-29
Məsul katib: 493-61-02 E-mail: xalqqazeti@gmail.com
Texniki şöbə: 493-59-64 info@xalqqazeti.az

+994(51) 280-16-44

“Xalq qəzeti”nin kompüter mərkəzində yığılıb və səhifələnib, “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunub.

ÜNVANIMIZ:
AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbül prospekti, 30.
Şəhadətnamə 022273

İNDEKS 0282
TİRAJ 3257
SİFARİŞ 645
QIYMƏTİ 60 qəpik

Növbətçi redaktor
Mirbağır YAQUBZADƏ
Çapa imzalanmışdır 00:00